

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

B Á N K B Á N

D R Á M A

Ö T S Z A K A S Z B A N

S Z E R Z E T T E

K A T O N A J Ó Z S E F

(1)

G Y O M Á N,
Kner Izidor költségével és betűivel
1 9 2 1.

La Eur

15 1933

614732

8. 7. 55

S z e m é l y e k

II. E n d r e, Magyarok királya.

G e r t r u d i s, királyné.

B é l a,)

E n d r e,) kis gyermekeik.

M á r i a,)

O t t ó, Berchtholdnak, a merániai hercegnek
fia, Gertrudisnak testvéröccse.

B á n k b á n, Magyarország Nagyura.

M e l i n d a, a felesége.

S o m a, a fiacskájok. Az udvarnál.

M i k h á l b á n,)

S i m o n b á n,) Melinda bátyjai.

E g y z á s z l ó s ú r.

P e t u r b á n, bihari főispány.

M y s k a b á n, a királyfiak nevelője.

S o l o m m e s t e r, ennek fia.

B e n d e l e i b e n I z i d ó r a, turingiai leány.

E g y u d v o r n i k.

B í b e r á c h, egy lézengő ritter.

T i b o r c, paraszt.

Zászlós urak. Vendégek. Udvarnokok. Udvari
asszonyok. Ritterek. Békételenek. Katonák.
Jobbágyak.

Történt 1213-ik esztendő vége felé.

J e g y z é s

Ötödik éve, hogy készítettem e darabot, mikor az Erdélyi Múzeumban a kolozsvári leendő játékszíntől felszólítás hirdettetett. Nem volt-e pénz? vagy — amit szégyen volna hinni — nem találtatott valamire való munka, és így a neszt csak idővel akarták meghaladni? de valójában a híre el is némúlt, vagy legalább én nem tudok róla. Részemről elegendő hálát nem adhatok, hogy így esett; mert megvallom, hogy gyengét írtam: mindazonáltal ezzel nem azt célozom, hogy most egy f é n i k s z e t mutatok elé — nem, hanem csak j o b b a t. Éles szemek olvasgatták, és figyelmetessé tettek a szépre, úgy, mint a r ú t r a: most is gyönyörködve olvasom B á r á n y B o l d i z s á r ú r, akkori barátomnak írásban adott rostáját — mindenkori szíves emlékezetem légyen köszönetül.

Előbbeni munkámban, annak rovására, hogy a merániai hercegek közül miért vettem O t t ó t, egy Előversengést írtam, mely tele van ifjú vérem gőzével, negéddel es feszelgéssel. Az o k o t magát, i t t is jelentem, nem mintha oktatni akarnék, hanem csak mintegy emlékezetébe hozni az olvasónak:

Történetíróink nem egyeznek meg, hogy B á n k szerencsétlenségét G e r t r u d i s n a k melyik öccse okozta. Ezek négyen voltak: E c k b e r t, bambergi püspök, O t t ó burgundiai pfalcgróf, H e n r i k istriai márkgróf, és B e r c h t o l d kalocsai érsek, egy tudatlan fiú. A három első megugrott Németországból, mert gyanúba jöttek F ü l ö p királynak V i t e l s p a c h i O t t ó által lett megölettetésében: a hetyke B e r c h t o l d o t pedig (kit a királyné kedvéért András királynagynehezen, a pápa hosszas ellenzése után, kalocsai érsekségre emelt, minekutána bébizonyítódott az, hogy már tud — olvasni, és huszonöt esztendőös) ezt a Berchtoldot mondom, utálván a magyarok, meg-megfogták, és jó sort vertek rajta. — Ilyen nevelésű öcsék között Gertrudist se reményljük igen angyalnak — nem is szolgálhat nagy védelmére az, hogy ő anyja egy szent szűznek (Erzsébetnek), mert ez nem neki köszönheti a neveltetését, amidőn még kicsiny korában elvitték a turingiai herceg számára, és egy klastromban nevelődött. Csak mély tiszteletre méltó állapotja az, mely engem valamennyire mentségére kényszerített.

C s e r y Úr, vagyis inkább M ü l l e r (akitől fordította) egy történetkében O t t ó t veszi és B á n k b á n által Konstáncinápolnál megöleti. — Igen mohón! A jeruzsálemi út sokkal későbbben esett, és mind O t t ó, mind E c k b e r t elmentek A n d r á s s a l, ki márákkor újonnan megisházasodott,* harcoltak is együtt S a p p-

* K o l l e r, Hist, Episcopat. Quinque Eccl. Th. 2-o, p. 46.

h a d i n ellen, és így már ekkor sem Gertrudis, sem Ottó el nem veszhették,* sőt Ottó 1234-ben holt meg, H e n r i k 1228-ban. E c k b e r t is azon tájban.** Megszenvedte volna-e maga mellett András őket, ha — — ? — De bezzeg a síma Berchtold! — ez először megcsalta mátkáját, s azt hírlelte, hogy neki a S z ű z M á r i a megjelent álmában, és a szűzességre intvén, (ha nem későn) papságot javasolt.*** Mihelyest Gertrudison a szerencsétlenség meg esett, senki se tudta, hová lett. — András keservesen panaszkodott ellene a pápánál, mert úti költségre meglopta a királyné kasszáját. Többé be se bocsájtatott az országba, és kevés idő múlva már U g r í n lett kalocsai érsek.**** Öt esztendő múlva megengesztelődvén a pápa, őtet aquilėjai főpapnak tette (1218.) és ott is halt meg (1251., 23. maj.) — Katona vittatása is (Hist. crit. Reg. Th. 5-o, p. 314) ide üt ki. Minthogy már mások is O t t ó t vették, némelyek E c k b e r t e t, meg fog O t t ó engedni, ha nevéhez kötöm öccsének esztelenségeit.

A másik volt B á n k f e l e s é g e. Ezt A d e l a j d n a k neveztem. C s e r y ú r O t t ó j a még akkor nem jött kezembe. Azután akadt egy

* Standel, apud Katona Hist. Crit. Reg. Hung. Th. 5-o, p. 265—271.

** L. B. a. Cronberg, Tentamen Genealogico-cronolog. Comitum Goritiae, p. 88. Tab. II. et 103. IX.

*** Virág Benedek, Magyar századok I. könyv 353 lap.

**** Szvorényi, Hist. Eccl. Hung. Regni amoenitates. Fasc. III. p. 29.

íromány is előmbe, melyben az van, hogy Michael és Simeon Mic-bán spanyol testvéreknek volt egy világszerte híres szépségű hűgok, kit Benedictus-(Bánk)-bán, Konrád grófnak a fia vett el; elesmértem tehát Melindát spanyolabbnak, és hiszem, hogy Müller úr szerencsésebb volt nevének feltalálásában. Nem győzők a véletlenségen eléggé csodálkozni, midőn Mikhált és Simont ide kevertem, anélkül, hogy akkor a vérséget gyaníthattam volna is.

Ami a neveket illeti, minthogy Bánk-nak meg kell maradni és nem lehet Benedek; azért a többit is a régi mód szerint ejtem: Endre, Soma, Mikhál, Solom sat. és nem András, Sámuel, Mihály, Salomon sat. A hivatalok is igen változandók lévén, a bán név mindeniken rajta maradt, s annyi volt, mint most gróf, vagy báró: az ilyeneknek fiai, kik különben hivatalban nem voltak, neveztettek „mester.”

Írám Kecskeméten, Jakab-hava 2-ikán 1819.

Katona József.

E l ő - v e r s e n g é s

(Prologus)

O t t ó é s B í b e r á c h

O t t ó

(Örömmel vonja be Biberácht)

Ah Biberách! örvendj! bizonyjal az
enyim fog ő — az a szemérmes angyal —
enyim fog ő lenni, kiért sokat
oly nyughatatlan szívvel éjtszakáztam!
Ó, Biberách, enyim bizonyjal ő!

B í b e r á c h

Hm, hm, ugyan bizon! Melinda? jó!

O t t ó

Ó mely hideg! — Mit is beszélek én
ezen megúnt fagyos személy üres
szívének, aki eddig sem tudá azt,
hogyan tegyen f o r r ó a n é r z e n i.

B í b e r á c h

Ej, sőt igen nagyon tudom kegyes
herceg; ha csak reá találok is
gondolni, könnybe lábbad a szemem,
olyan nagyon tudom heves szerelmünk
áldott javát savát m e g é r z e n i.

* (10) *

O t t ó

Hallgass! — de még is — halljad csak: Me-
ó addsa halhatatlan életet, [linda —
vagy csak szünetlen álmot, Ég! — Örök
Mindenható! hahogy Melinda H o l d:
E n d y m i o n lehessek általa. — —
Halljad csak: ő — Melinda szánakoz
rajtam, midőn komor tekintetem
tartom szegezve rajta, azt sohajtván:
„Mért nem maradtam a hazámba.“ —

B í b e r á c h

Még

innét az ördög ássa azt ki, hogy
szeret.

O t t ó

De sírt, midőn valék vele —
s í r t, Biberách!

B í b e r á c h

Nevetni vagy pedig
Könnyezni: az mindegy az asszonyoknál.

O t t ó

Úgy, úgy; de a szemem közé se néz —

B í b e r á c h

Páh, milliom! midőn nekem L u c i
nem néz szemem közé, előre már
tudom, L u c i m m e g é n t c s a l á r d k o d i k:
Jó hercegem, vigyázz! talán világnál
útálat a szerelme — és ha n e m: mint
Bánk hitvesétől meglesz a kosár.

O t t ó

Akkor Melindáról lemondok és
színlett feláldozásom annyival
jobban kötöz szívéhez. Ó bizony

egy asszony álma vajmi gyenge a szép
hívségről, és — Melinda is csak asszony.

B í b e r á c h

De Bánk — az áldozat-kipótoló —?

O t t ó

Ej, ötet a nagyúri hivatal —

B í b e r á c h

El fogja úgy-é majd vakítani?

Ó jó uram, csalatkozol! szerelmes

Bánk bán szemének ily titok nehéz.

O t t ó

És még ma kell, hogy ő enyém legyen!

Szerelmet érzek én, s csak az meríthet

vég nélkül édes Elysiumba, hol

önnön szerelmünk ön királynénk,

szép életünk világa, valódi Jó,

forrása annak, ami Nagy, koporsó

ürében Élet, és kívánt jövendőnk

egyetlen egy kezesse — az, de az!!! —

B í b e r á c h

Kárával a szegény hitesnek? Ó

te elragadtató Szerelem te! a-

mely Éva csábítója volt, ugyan

ilyen szerelmet érezett az a

kigyócska. P r ó s i t a fölöstököm!

O t t ó

Embertelen! most oktatásra nincs

szükségem.

B í b e r á c h

Ej herceg, hiszen — no — jó

O t t ó

Távozz előlem —

B í b e r á c h

Imhol a királyné — —

Gertrudis (bélép.)

Ottó, no jőj! látod leereszkedek,
s magam jövök hozzád: de mondhatom
neked, hogy ez ma udvaromban az
ily esztelenkedések közt utolsó
fog lenni; mert azért hogy a király
után való bánatjaimat kiverjem
fejemből, avagy téged hercegem
örvendezőbbé tégyeek — soha
jobbágyaim kedvét nem áldozom fel! —
Te holnap utazol —

O t t ó (dörmögve)

Csak céloamat

érjem — ha a pokolba is — megyek.

(El, Gertruddal)

B í b e r á c h

Ej, ej, kegyelmes úr, vigyázz, vigyázz: mert
egy ily keszeg, sovány fiút az izmos
Bánk bán — bajúsza egy végére tűz.

(Utánok ballag)

E l s ő   s z a k a s z

(Amulató palotának vendégszobája. Több asztalokon kész italok. Gyertyák égnek. Gyakor jön be néhány vendég, iszik, s ismét megy. Kívül tánc-muzsika, mely helyyel-hellyel megszűnik.)

M i k h á l (egy asztalkánál szundikál)

S i m o n (belép)

Hm; hátha mégis úgy lehetne? Furcsa!

(Meglátván Mikhált)

Ej, lássa bár az ember, e bizony alszik megént! — No bátyám! ébredezz! Ki s be járnak emberek s reád mosolygva nézgelnek. (Mellé ül)

M i k h á l

(Felveti szeméit s kezét nyújtja Simonnak)

Ősz hajam vagyon Simon,
jó lelkesméretem: azért biz én
nem gondolok velek.

S i m o n

De mégis, én-

velem csak fogsz üríteni egy pohárt?

No — a b o j ó t h i M o r t u n d o r f o k !

(Pohárt emel)

M i k h á l

(Eszmélkedve, kezét mejjére nyomja s sohajt) Ah!
Hazám! szerette jó hazám, B o j ó t h !
De vége! Már nekik is — jó éjtszakát!

(Felkapván az ezüst pohárt)

No, éljeteek fenn ott Bojóthiak!
ott, ott van élet; itt csak éjtszaka. (Iszik)

Simon

De hátha mégis úgy lehetne itt is?

Mikhál

Olyan csodálatos hangon felelsz,
Simon! reménylesz? — ej, jó éjszakát!

Simon

Nem gyötrelek, Mikhálom, hát vele.
Még gyóntatómnak is csak esküvés
alatt nyilatkozthatnám ki; de
neked — neked Mikhál, nem: én atya
vagyok.

Mikhál (feláll)

Simon!

Simon

Tán kétségeskedel?

Negyvenhat esztendősnél nem vagyok
több —

Mikhál

Ó, Simon, nem hal ki a bojóthi
Gróf-faj! spanyol hazánkba vissza kell
mennünk — csak ott kell a bojóthi fajnak
zöldelni —

Simon

Vagy Magyarországon. Magam
is gondolám már s elvégeztem azt, [ném;
hogymindenországból Bojóthra vin-
de itt nem aljasúlel a spanyol —
elég ha mint megannyi jó magyar
háznépnek ők lehetnek törzsöki.

Mikhál

Ők?

* (15) *

Simon

Hét fiu.

Mikhál

(Elszomorodva leül)

De már ez csúnya tréfa.

Simon

Hallgass meg engem; tegnap estve a

vadászaton egy őzet kergeték,

és — egy banyát találtam. Ő alig

látott meg engemet, s leroskadott

térdére és tudtomra adta, hogy

feleségem immár megszült. Szinte el-

indúltam; amidőn h a t o t felém nyújt.

„Ó, légy kegyelmes (úgymond) asszonyodhoz!

„Ő egykor egy szegény koldús személyt

„elkergetett magától s becstelennek

„nevezte, mert k e t t ő s szülöttje volt:

„hogy most az istenség adott h e t e t

„neki, nyomban emlékébe jött az, amit

„mondott. Megindulván azon, nehogy

„feslettnek ítéltessen, egy fiat

„megtart magánál — a többit, hogy öljem

„meg, azt parancsolá —“

Mikhál

Tigris-anya!

Simon

Megesketém és titkon általa

neveltetem mindnyáját.

Mikhál

Hát az anyjok?

Simon

Mindég keservesen zokog, midőn

az e g y e t a kezébe vészi és

nem tudja azt, hogy én tudom, miért sír?

* (16) *

M i k h á l

Aztán mi lesz?

S i m o n

Mikor majd nagyra nőnek,
akkor fogom mutatni csak, hogy ő
haljon meg akkor — de örömébe haljon.
Minő öröm lesz ez? Már elhagyom
E n d r é n e k udvarát s velek leszek. —
Mikhál, miért sírsz oly keservesen?

M i k h á l

Nem hal ki a bojóthi nemzetem!

S i m o n

Nem. Nem. De hát ne sírj!

M i k h á l

(Pohárt kap)

Öröm miatt. —

Ott cimbalom, síp, hárfa zengenek:
ott azt hiszik, hogy ők örvendenek —
nem, nem, csak egy az, aki itten örvend.
Mikhál az, a B o j ó t h i. (Iszik)

S i m o n

Nézd, ezek nem.

(V e n d é g e k jönnek vegyest békételenekkel,
kik komoran, minden valakire való ügyelés nélkül
leüldögélnek, isznak)

S i m o n

(Mikhál mellé ülven, poharat tölt)

Nézd, mintha órra vére folyna, úgy
kullog be némelyik. Manó vigye
vigságtokat, hol a szabad magyar

é r z é s

érzés az itt erőltetett feszesség
láncába kénytelen harapni.

Egy békételen

(rosszkedvvel nyújtja poharát egynek az öszveütésre)

Nó! —

P e t u r b á n

(belép, vadon körül néz, Simon mellett egy székre veti
magát)

Így? — Ördög és pokol! Bizon majom
mind egytől egyig — Ó te szép ne v ü
Magyar — Magyar? — Hej, félre oktalan
aggódalom! mit használ itten a fog-
csikorgatás? (Főbe üti magát)

Bolondos agyvelő! (Dömmög)

Szabad kívánna lenni mindenik,
és torkokon kegyes Nagyasszonyuk
sült-főttje oly mohón rohan le, hogy
majd szinte megfulladnak. Lévnyalóvá
lettél dicső Árpád gyümölcse te?

S i m o n

Bán, hát mi lelt?

M i k h á l

Petur, nem vagy magad,
nyelvedre vigyázz.

P e t u r

Úgy? igaz — helyes. — —

Mikhál, Simon, miért spanyol hazátok-
B o j ó t h o t o k b a n nem maradtatok.

M i k h á l

Csitt, csitt! ez itt (szivére mutat)

sebet ver. Ó fiam!

Simon

Ember, belőled a rossz lélek ordít!
Ott élni nem lehet nekünk. Spanyol-
ország halálos ágyában nyögött
ránk nézve, hogy kiléptünk abból egykor;
azólta megholt.

Mikhál

Meg bizon. De csak

békével —

Petur

Átkozott jámbor te! ki
békével? Én talán! Ég és pokol!
a békes egy bolond s az is bolond, ki
békételen; de én békételen
még sem leszek, míg nem bolondulok meg.
Ó célra! célra! így különben egy
bárányi békeség — mi több, maga
epét okádna itt a békeséges-
tűrés, kiáltva: ö r d ö g é s p o k o l !

Mikhál

De, ember! Ej, eredj, eredj haza,
aludd magad ki — menj, menj,

Petur

Én?

Mikhál

No leg-

alább beszélj hát egy kicsinyt alantabb
hangon: az emberek néznek —

Petur

(Felugrik, de majd leül)

Ki? Hol?

No, jó! — nem is beszélek — még csak egy
szócskát se. Mindenik kimondatott szó
hazud, s az emberekben nyargaló

tüdő csak a hazugság ördögének
lakása. Így ni (az asztalra könyököl)
hallgatok.

M i k h á l

S kiálts

jó éjtszakát.

P e t u r

Jó éjtszakát? igen —

majd amidőn egy nemzetség kipusztúl;
vagy csontjaimmal a m e r á n i gyermekek
fognak tekézni, — akkor — — Most, fogok
hallgatni — még ma néma lenni, mint egy
Carthusianus. (Ismét dörmög).

Ó, mikép tekintett

le reánk! csak a merániakra néz.

Bámulja a harisnyát — a magyar
csak hátul áll s sohajt az ily hazánk
Nagyasszonyán. Haj! Istenemre, leg-
alább csak egy vidám tekintetet
mutatna hát, ha színből is; nem esne
olyan nagyon szívére a magyarnak! —
ő is m e r á n i! — —

S i m o n

Hát honnét akarsz

már most barátokat? midőn sem a
meráni, sem pedig magyar — —

P e t u r

Ki mondta

azt? É n s m e r á n i? Hát mikor nevezte
testvérnek a tűz a vizet? — csupán
csak bennetek van még egyetlenegy
bizodalمام! A ti húgotok —

M i k h á l s S i m o n

Melinda?

P e t u r

Felesége a Nagyúrnak: ő, vele
kedvére játszhat; ti pedig húgotokkal.

M i k h á l

Szegény teremtés vagy, ha célodat
csak asszony által gondolod kivinni!
hát nemzeted — —

P e t u r

Ne ingerelj fel! — Ó,
a n e m z e t! — ahány fő, szintannyi ész.
Kényes becsülete, mint a köntöse —
sértsd meg csak, öszvetörni kész; de adj
neki hirtelen vagy egy jó szót s világot
teremtve öszverontja ellenségidet. —
Nézzétek — itt is — ott is — úgy kiválnak
a többi lévnyalók közül, miképpen
egy medve több vakondokok közül.
Nem méreg az, mely őket oly komorra
teszi — bánat, az hogy bort adnak nekik;
de ami egy fillérbe sem kerülne —
jó szót, figyelmet, nem találnak itt.

M y s k a b á n (egy ritterrel jön)

M y s k a

(egy üres ivóasztalhoz megy s tölt)

Úgy, úgy, vitéz úr: a magyar bor olyan,
mint a magyar barátság — mentől óbb,
annál erősebb. (Leülnek).

P e t u r

(bosszankodva néz reá)

Hogyha nem dohos.

M i k h á l

Csak a dologra mostan —

* (21) *

P e t u r

Ah! soká jön.

M i k h á l, S i m o n

Kit vársz?

P e t u r

De el fogjátok-é hát hinni?

M i k h á l, S i m o n

Szólj!

Szólj!

P e t u r

A Nagyúrt.

M i k h á l

Bánk bánt?

P e t u r

No csak ne oly
csodálkozást! — Utánna küldtem egy jó
futó legényt titokba. Lássa azt,
hogyan itt mik esnek.

S i m o n

Petur, Petur!

P e t u r

Csitt! — nektek erről egy kukkot se kell
ám tudni. Nagy — nagy ami fenn forog
játékon: a haza és Melinda.

M i k h á l, S i m o n

(hirtelen az asztalon átál Petur kezét megkapják)

Mit?

Melinda, mondod?

M y s k a

(poharat emel)

A mi nagy királynénk!

V e n d é g e k

Éljen sokáig!

P e t u r

(vad tekintettel s vérben forgó szemmel felugrik, öklével süvegét szemére nyomván ordítja)

A magyar szabadság! (Iszik)

B é k é t e l e n e k

(felugrálva dörömbölve viszonozzák)

Éljen soká!

M y s k a s a vendégek (bámúlnak)

E g y u d v o r n i k (jön)

Utolsó tánc! (Ismét elmegy)

M i n d

Gyerünk. (Elmennek)

B á n k B á n (úti köntösben, zavarodva, egy szugolyban lévő ajtócskában mutatja magát. Nemes méltóság, mindenben gyanakodó tekintet, fojtott tűz, mely minden pillanatban kitörni láttatik, és minden környülállás azt árulja el, hogy mindenkor nagyobb indulat dühösködik belőlről.)

P e t u r (meglátván Bánkot, hátra marad)

B á n k

(midőn mind eltakarodtak, előre siet)

P e t u r! ha! — hogy mindent így kelletik találnom! —

P e t u r

Jaj kegyes Nagyúr! sokat fogsz még te itt találni, ami akkor nem volt, midőn elmentél. Ó, de hála, hogy itt vagy ismét. Orvosolj, ha tudsz.

B á n k

Hazánk külön-külön vidékein
jajt s bánatot találtam; s itt ime

ellenkezőt találok s nem tudom
melyik tehet rémitőbbé. — K ö j ö n
táján találta engem a serény
követ. Petur, miért hívatatál
te engem vissza? még pedig titokban!

P e t u r

(körülteként)

Titokba bán, titokba — azonba szólni
itt nem lehet — hiszem, magad tudod; sőt
látod, (csúfosan kimutat)

hogy egy jól megterítettett
asztal legyekben nem szűkölködik.
Ezek donognak, és lehet talán, hogy
a titkom is kidonganák —

B á n k

Titok?

P e t u r (szinte sűgva)

Úgy van, kegyes Nagyúr, úgy van, titok,
és még pedig setétben —

B á n k (megijed)

Bán!

P e t u r

Te is

bele vagy keverve, és ha veszteségre
jön a dolog, tied lesz a nagyobb.

B á n k

Bán! bán! hamar beszélj!

P e t u r

Nem, ó Nagyúr;

mert azt kívánni, hogy megsűgjanak
mindent az emberek, csak annyi, mint
abban találni kedvét, hogy ha sok
irigye — ellensége van: pedig
mindenkor a legördögebb nadály

a sugdosó maga, — én az nem vagyok; de
jőjj még ez éjjel — itt ha eloszlanak —
házamhoz. A jelszónk léssen, Melinda! (El)

B i b e r á c h, (aki épen kevéssel előbb, mint valakit
kereső bélépett, amint Bánkot meglátja, megijedve
vonja egy szegletbe magát és alig hogy Petur el-
végzé beszédét — hamarébb kisuhan)

B á n k (elkiáltja magát)

Melinda!?! (Sok ideig nem tudja magát szóra venni)

Az — Melinda — jelszavok

Melinda szép mocsoktalan neve
ma szemfedélül szolgál egy setétben
ólálkodó csoport között! — Titoknak
lett zára a Melinda szabad neve!!!

T i b o r c

(ugyanazon ajtón, melyen Bánk jött, becsúszik)

Ni, boldog Isten! mégis ő biz' az!

Bánk bán — Nagyúr —!

B á n k

Elárultattam!

T i b o r c

Én

Tiborc vagyok, kegyes Nagyúr — no, lám!

B á n k

Tiborc — (gondolkodva járkal)

T i b o r c

Igen — mert szólni kellenék —
nagy dolgokat —

B á n k

Melindáról?

* (25) *

T i b o r c

Nem arról.

B á n k

Nem!

T i b o r c

Lopni jöttem ide; mivel a szegény
anya s gyermekek, velem — (elfojtódik)

B á n k

No jól van — úgy.

T i b o r c

Ó, én szerelmes Istenem! hiszen
nem is figyelmez rám — Bán! — Bán! —

[Nagyúr —

B á n k

M e l i n d a! és mindig M e l i n d a! — szent
név! égi s földi mindenem javát

szorossan egybe foglaló erős

Lánc, úgy elomla törhetetlen Élted,

hogy abból a gazoknak is jutott? (Fellobban)

Mennyben lakó szentséges atyám! ide
mindentudásod égi cseppeit!

nekem — nekem, hogy e nagy fátyolon

átlássak és eszemmel a halandók

szívébe nézhessek, mint a tükörbe.

T i b o r c

Nagyúr —

B á n k

S ugyan továbbra láttak ők,

mint a szerelmes? És azért futom-

e én az országot, hogy addig itthon

fojtsák meg üdvösségemet? — talán

ez a királyos asszony azért tetéz

munkákat a munkára, hogy szemem

elkábulásakor, szívemben a benn-

lakó becsületet megölje? Jaj! —
S most már ezen setétben bújdosók
volnának, akik engemet bolond
álmomba szánva háborítani
igyekszenek s a végveszélybe' forgó
becsületem felett rikoltanak:

„Bánk, ébredezz; mert meglopattatik Bánk!“
Azonban — ezek talán csak úgy fogadt
szolgái voltak egy veszett irigy
embernek, aki nyúgodalmamat
sajnálva, itt (szivére ver) szorongatást okozni,
s döbbsentni szívemet kívánta — (megijed)

Meg-

döbbsenni? ezt előttem egykor úgy
festék le, jól tudom, mint egyikét a
lélek betegségének. — — — —

Az sem lehet hiszen szünetlen ép!!! (reszketve)
Bánk! Bánk! te nem mered kimondani
talán? Ki csak, ki! hogy kacagja a
visszhang is árva gyengeségedet. —

T i b o r c

Ó, szent teremtő!

Bánk

A szerelmeféltő

Bánk bán! (kacag) Tüdő, hazudsz! hazudsz!

(fájdalommal fejét kezei közé szorítja)

Mit nyughatatlanítsz setétes álm-

kép! mit gyötörsz incselkedő chimaera!?

Hát a világnak egyik pólusától a

más pólusig, szerelmeimben, én

miért öleltem mindent egybe? mért

mindent? miért te benned, ó Melinda!?

s egy ember — egy haszontalan por — az
ütné ki őtet karjaim közül?

ötet!? Ki lenne az? Ki lenne az? — —
Világot itt! világot! (hirtelen) A setétben
ólálkodókhoz elmegyek. (Elmegy amerre jött)

T i b o r c

No itt hágy. —

Ah! mintha jönnének — jönnek — csak el! —
Éheztek szegény férgek: nem ért
még a lopáshoz ősz Tiborc apátok.

(Rettegve Bánk után siet)

O t t ó és B í b e r á c h (jönnek)

Frissen — beszélj — találhattad magát?

B í b e r á c h (jelentőleg)

Találtam — a galamb helyett oroszlánt.

O t t ó

Talán haragszik? Mit szóllott?

B í b e r á c h

Hogy: eljön.

O t t ó (örömmel)

Eljön!

B í b e r á c h

No csendesen! — Dicsérd csupán
múltával a napot.

O t t ó

Hiszen maga

mondá Melinda, hogy eljön!

B í b e r á c h

(fagyosan elmosolyodik s futva azon ajtóra veti
szemeit, melyen Bánk elment)

Maga.

(Hangosan, vélvén, hogy Bánk hallgatózhat)

Germannicust, ki elrejté magát,
hogy majd kilesse, mit beszélnek

felőle, nem jó ám követni mindég;
mert a szelid Germanicus tudá
az indulatjait mérsékleni.

O t t ó

Miért beszéled ezt nekem?

B í b e r á c h

Csak úgy —

O t t ó

Te indulat nélkül való teremtmény,
esmérlek-e immár én tégedet?
vagy egy csodálatos embernek óhajtsz
látszani úgy-é? — Légy nekem barátom!

B í b e r á c h

Én nem.

O t t ó

Nem? és miért?

B í b e r á c h

Hogy más legyen.

O t t ó

Derék.

B í b e r á c h

Azon bolondság, amidőn
az állapotját elfelejti az
ember, nevetségesebb, mint ha a
természetét erején feljül feszíti.

O t t ó

No, adj tehát tanácsot most.

B í b e r á c h

Miben?

O t t ó

Te esmered Melindát —

B í b e r á c h

Tán — igen.

O t t ó

Szólj!

B í b e r á c h

Hm — ! minden, ami a fejérszemélyek
szív-büszkeséginek hízelkedik,
egyúttal az már tetszik is nekik.
ők a legundokabb kirugdalozózt
is még dicsőségesnek esmerik,
ha benne egy kis rendkívül-való van.
Egy herceg — egy királyi néne — egy
kereszt — arany lánc, mind egérfogók
az asszonyokra nézve.

O t t ó

S a d e r é k

Bánk bán, Melindára?

B í b e r á c h

Férj, kit szeret.

O t t ó

Elvesztem!

B í b e r á c h

Ó, dehogy! A férj se várjon
az asszonyának szívetől soha
többet, csak amit egy becsületes
kalmártól: ez bármilyen szentül is fel-
fogadja a kiválasztott jószáginak
a félretételét — még is hazud —
egész örömmel adja által a leg-
elsőnek, aki értek többet ad.

O t t ó

Mért könnyezett hát, hogy velem beszélt?

B í b e r á c h

Ez épen a fő bökkenő! Uram,
hidd el, hogy asszonyink ravaszbak ily

esetben, mint az ördög, amidőn
az elragadni egy bűnöst törekszik.

O t t ó

Ó, hát enyim Melinda!

B í b e r á c h

Nem hiszem.

O t t ó

Nem?

B í b e r á c h

Mért akarsz elvenni egy szerencsét,
melyet nem adhatsz vissza?

O t t ó

B í b e r á c h !

mi lesz tehát ebből? hisz egyszer így,
máskor pedig máskép szólsz —

B í b e r á c h

Mert sem a

búdban, sem a szerencsédben soha
ok lenni nem kívánok.

O t t ó

(felbosszankodván megvetőleg)

Ostoba! (El)

B í b e r á c h (egyedül)

A repkedő kicsinyke lelkek oly
sokan donognak a világba' mint
a szúnyogok; de vajjon hol van az
az ember, ki abban elhítené
magát, hogy ő közikbe tartozik?
Sokszor derék, ha egy ily ostobát
jól megzavarhat az ember, ámde úgy,
hogy ő megént mást légyen kénytelen
zavarni. Rajta csak kegyelmes Ottóm:
ugorj! de Biberáchod hátra áll.
S ilyen szegény egy ember? és pedig

uralkodó ember! mégis kezében
a néne szíve, akit egy nagy ország
fél — ! Tartományok hát csak m a c h i n á k,
amellyeket kis gyermek is megindít,
ha félelem s reménység mindenik
k e r e k e t helyén maradni kényszerít.

(Gondolkozik)

Itthon vagyon tehát — Melinda a jel — !
Jó, jó! — de csak vigyázva. Meglehet
Bánkhoz szegődök. O t t v a n a h a z a,
h o l a h a s z o n — s miért ne húzzam azt?
hisz' aminek meg kell történni, az
anélkül is megtörténik. (Kitekint)

Ha! Más

oldalra a paláستtal Biberách.

I z i d ó r a (sietve jön)

Ő volt az! úgy-e ő — ?

B í b e r á c h (vállat vonyít)

Kisasszony! én

száraz reménnyel nem tudlak tovább
éltetni —

I z i d ó r a

Mit? — Leselkedő! ezért

csaltad tehát ki titkomat — ?

B í b e r á c h

Hisz Isten

én nem vagyok — ha mást szeret.

I z i d ó r a

Való

tehát? Melinda —

B í b e r á c h

És te tudod?

I z i d ó r a

Ha mások észre vehetik, én legyek csak vak? — Biberách, ó, szólj, tudná magát Melinda elfelejteni?

B i b e r á c h

Talán. Hisz asszony.

I z i d ó r a (dölyfösen)

Asszony? Te érzéketlen ember! és te is tudod közélről e nemet esmerni —

B i b e r á c h

Megtanúltam, emberi elmém ezernyi baklövésivel.

I z i d ó r a

Melinda e szerént — ?

B i b e r á c h

Asszony.

I z i d ó r a (méreggel)

S azok — ?

B i b e r á c h

Az ördögökkel is elenyelgenének, ha nincsenek körülöttök férjfiak. (Kitekint)
Jönnek!

(A legnagyobb hidegséggel ott akarja hagyni)

I z i d ó r a (szemeit tenyerével elfedi)

Jaj a szemeknek, mellyek ezt látják — jaj a szívnek, mely érezi! —
ó Biberách, ne hagyj el!

B i b e r á c h (visszaballag

Érted azt

is megteszem. — De térj ki most előlök!
Egyetlen tanácsadásom ez:
Kövesd Melindát, szép kisasszonyom,
s ne ess utána O t t ó n a k nagyon.

Sok férjfiak — tudom magamról — az olyat, ki könnyű győzedelmet ígér, azért se szívelik; de legyen a meghódítás nehéz, már akkor ők csak pusztá büszkeségből is belé szeretnek.

I z i d ó r a (megsértetve)

Ah te szemtelen! (Elsiet)

B í b e r á c h (könnyű vállvonyítással)

Szegényke!

(Szünet után)

Kár ilyen egy csinos főért, hogy a velő hibáz belőle! Benne van szép két szem, amely hódítón beszél: szép ajakak, édesen beszélnek; és még egy elcsábíthatóan beszélő szajkói nyelv — és minden, ami csak beszélhet, azt beszéli, hogy: az ész hibázik, a fejecske kong. (Elkullog)

M e l i n d a s O t t ó (belépnek)

M e l i n d a

Távozz!

O t t ó

Melinda!

M e l i n d a

Távozz, mondom!

O t t ó

Egy

szót csak, Melinda — !

M e l i n d a

Édes Istenem,

mi lett belőle! —

* (34) *

O t t ó
Énbelőlem?
M e l i n d a

Al-
orcádból, undok ember, ó szerelmes
jó istenem, be megcsalatkozték!

O t t ó
Ó én is — én is megcsalatkozték!
M e l i n d a

Kiben?

O t t ó
Melindában. Midőn bejöttem ez
országba — mindjárt szemembe tűntél.
Egy szív után esenkedék, hogy e
szívem felosszam. A sok udvari
szívek között — bocsáss meg — a tied volt
legegyügyűbb, ártatlanabb, Melinda!

M e l i n d a
Úgy, úgy! ezért kellett tehát nekem
ide jönni és ezért nem ille Bánk
bán hitvesének a magányba lakni?
Mert udvarunknak nagy szüksége volt
tapasztalatlan együgyű szívekre. Ó
ez fáj — kimondhatatlanul.

O t t ó

Midőn

Fülöp király ölettetése végett
gyanúba jővén, szenvedésemet
elébeszéltem, oly szerelmes érzés
csillámla kedves könnyeidben —

M e l i n d a

Jaj, jaj tehát azon könnyeknek!

O t t ó

Engedj

meg! vak valék, mivel szerettem. Ottó
többé nem az, ki volt. Ottó oda
maradt Merániában: más terme itt
már általad Melinda. Akkoron
levék teremtve, amidőn először
megláttalak; mint gyertya által a
világ lesz — úgy valék melletted, úgy
követtelek; s l e v é s e m n e k legelső
pillanatában eltűnt l é t e l e m.
Vétek-e ez?

Melinda

Ó, hogy én csak sírhatok!

Ottó

Melinda, kéméld könnyid záporát!
És mégis — esküszöm — drágák ezek
előttem és vigasztalói meg-
átkoztatott jövődömnek — ? (magában)
Helyessen
mondád, ravasz kölyök!

Melinda

Sajnállak. — Ó

Herceg! Szerelmem által egy lehet
csak boldog és szerencsés — az pedig
Bánk.

Ottó

Ó bizonyal az ő — egy boldog ember!
(Sohajtva, Melinda lecsüggő keze után hajol s azt
hosszasan homlokához nyomja)

Bánk

(az ajtócskán ismét visszajön)

Vad indulat, mért kergetsz vissza ismét?
(meglátván őket, tenyerét szemeire csapja)

Ó véghetetlen szent könyörületesség!
(Erős muzsika; Bánk megijedve szédeleg ki, vissza
az ajtón)

Melinda

Ah, oszlanak!

Ottó

Csak egy szót még, Melinda!

Melinda

Bocsáss!

Ottó (szavakat láttatik keresni)

Melinda! Ó mért kell nekem
olyan nagyon szeretni, mint soha
még nem szerethetett egy szív is! Ó
mért kell nekem csak nyögni ott,
hol minden érző szív megrészegeдне
örömébe!— Mért hogy reményem szerencsém
vígóságait haladja, és szerelmem
oly vágyakat nevelni kéntelen,
melyek talán elmémtől fosztanak meg — !

(hevesen)

Lennél csak egyszer enyim Melinda, úgy
az álmodt útalnám, mivel szemed [gadná
szememtől elvenné — a szellet, mert elra-
tőlem lehelleted — s a napvilágot,
mert képedet csókolná tőlem el.

Eszelős szerelmem egy egészen új
világot álmod örültségiben,
melynek csak Ottó a lakossa és —
Melinda. (Letérdel)

Melinda (megretten)

Térdepelsz?!

Ottó

Előtted, akit
imádok. Ó engedd meg gyermeki-

báb-módra minden gondolatjaim
enyészni, és csak a M e l i n d a édes
nevével agyvelőm betölteni.

M e l i n d a

S ő térdepel! — Bánk, Bánk emlékezek
szavadra —

O t t ó (felemelkedik)

Bánknak a szavára?

M e l i n d a

Arra.

Midőn kezem megkérte, nem rogyott
ő térdre — ! szép se volt igen; de egy
Alphonsus, egy Caesar állott előttem!
„Szabad tekintet, szabad szív, szabad
„szó, kézbe kéz és szembe szem, — minálunk
„így szokta a szerelmes: aki itt
„letérdel az vagy imádkozik, vagy ámit.“
Ő mondta ezt, ámitó! és bizon
Bánk nem hazud: s ezért megvet M e l i n d a.
(Egész bosszúval el akar sietni; de szemközt jön
Gertrudis)

Gertrudis az udvari asszonyokkal
(megjelen, s hol a bosszús Melindát, hol a magát
feltalálni nem tudó Ottót nézván, egy ideig megáll
hátról; végre szúrósan felszólal.)

Hogy sokszor oly hívatlan érkezik
az ember! és — (indulattal) mi volt ez itt Melin-

M e l i n d a (keserűn) [da?

Édes — mulatság — !

G e r t r u d i s

Nem reményleném!

M e l i n d a

Mindent lehet. Köszönöm, nagyasszonyom,

hogy oly kegyes valál s átláttad azt,
hogy a bojóthi Melindának nem illik
falun magányban lakni, mert nagy-
s alkalmatosságot szerzel nekem [úrné.
ezzel (Ottóra mutat) sok édes mulatságra is —
ó, mert hiszen Melinda együgyű!

(Szinte illetlenül elsiet)

Gertrudis (ajkát harapva néz utána)

A kis majom harap. (Szünet) Negyed napig
előmbe nem bocsájtatik.

(Járkál, végre az udvariakhoz szól)

Magam

fogok maradni. — (Azok elmennek)

Gertrudis

Ottó hát mi volt ez?

Ottó

Kedves királyi néném!

Gertrudis

Félre azzal!

Ottó

Ó — ő —

Gertrudis

Mit ő? mi ingerelte oly
nagyon fel őtet?

Ottó

Szívem.

Gertrudis

Szíved?

Ottó

Az.

Gertrudis

Ottó!

O t t ó

Mi lelt?

G e r t r u d i s

Azt kérded, bíborunk
bemocskolója?

O t t ó

Istenemre — !

G e r t r u d i s

Mit?

O t t ó

Túrtesd magad —

G e r t r u d i s

Ki vagy te? és ki én?

Az én anyám s hazám Meránia
szült téged? a nagy B e r c h t h o l d vére így
fajúlt el?

O t t ó

Egyszer minden útakat
számomra készíted — azután pedig meg-
gyalázol!

G e r t r u d i s

A célod nem; de módjaid
útálhatom. Magam készíték útat,
mivel beteg testvérem megvidámítása
volt késztetőm; nem tiltottam soha
tőled szerelmet! vidámság, öröm,
minden csak a szolgálatodra volt:
s most fajtalan véred tilalmas úton
Melinda bírására cserdegez.
Itt áll im a gyűlöltetett; s az a
szép győzedelmes, kit meg kellett volna győz-
amott megy — utálván ezt, engem is [ni,
kerül.

* (40) *

O t t ó

De hallgass meg!

G e r t r u d i s

Meráni herceg —

egy férjfiú nem tud kifogni egy
asszony személyen; s egy Gertrudis — egy
asszony tud országok felett megállni.

O t t ó

No, jó! tehát lemondok róla.

G e r t r u d i s

Le-

mondasz? s te tudhatnád azt tenni? úgy
lelkemre mondom hát nem is szeretted.

O t t ó

Szerettem, esküszöm; de most eszem
szólt fel.

G e r t r u d i s

Hazudsz! — Az a tűz, melyet a
természet alkotott az asszonyok
szemébe, oly sebessen elragad,
hogy azt csak egy nyájas szó is dühös
lángokra gerjeszti s az erőtlen ész
elhallgat: ekkor már az észbe bizni
csak annyi, mint egy nagy tüzet csupán
buzgó imádság által oltani.

O t t ó

De könnyeit tekintvén —

G e r t r u d i s (elkomorodik)

Sír is!

(keserűn elmosolyodik) És

te róla még is le akarsz mondani?
nem esmered tehát az asszonyi
szív gyengeségeit? sem a hanyatló
virtusnak e fogásait? — Hiszen

könnyezni kell, hogy áldozatja színlett
becsét nagyítsa és a könny az a
gyöngy, mellyel a halálos ágyba fekvő
szép virtus ékesítettik! Ki ekkor
is még lemond, az oktalan — bolond.

O t t ó (unatkozva)

Néném, tehát mi lesz kedved szerént?
majd biborunk bemocskolása, majd
megvettetett szerelmem által a
rád háromolható szégyen gyötör.

G e r t r u d i s

Tudd meg, kicsiny lelkű, hogy e dolog,
ha Melinda érdemét temette volna
el, úgy kikergettetni kész lehetnék
országaimból — és még is, ha azt
megérni kellene, hogy reám mutatva
susogni hallanám: n i i t t m e g y e n [v a l a
G e r t r ú d , a z ö c s c s e k i n e k k o n t á r
M e l i n d a e l s z é d í t é s é b e n — O t t ó !!!

O t t ó

De Istenem! tehát szólj, mit tegyek?

G e r t r u d i s

Te engemet megláncolál s magadnak
egy gödröt ástál, mostan még is én —
én húzzalak ki abból?

O t t ó

Csak te, ó

Gertrúdis! add tanácsodat nekem [s z i v e ?
h o g y a n l e h e s s e n e n y i m M e l i n d a

G e r t r u d i s

(elsárgulva visszarezzen)

Hallatlan (járkál; végre kikiált)

Asszonyok! — — Megyek.

(Asszonyok jönnek)

O t t ó

Kegyés.

Néném! (ölelni akarja Gertrudist)

G e r t r u d i s (visszalöki)

Hah! vész el itt arany kalitkád
ürében, árva bíboros teremtmény —
mit gondolok veled! (Elsiet, az asszonyok követik)

O t t ó

Ha!

(A bosszúság és szégyen közt habozván, végre kikiált)
Biberách!

B í b e r á c h (belép és parancsolatot vár)

O t t ó

(valamit akar mondani, de ismét abba hagyja, ki is
akar menni, de nem bír magával, és végre az elmo-
solyodó Biberáchon akad meg kérdő szeme)

B í b e r á c h

(vállat vonyít. Ottóhoz akar menni, de a kis ajtó ismét
figyelmessé teszi. Végre megfogja Ottó kezét és az
ellenkező oldalnak elejére kivezetvén, ezt súgja)

Eredj utána — mutass előtte ki-
derült tekintetet — kérj engedelmet —
mondd, hogy sokat hallottál a magyar
feleségek állhatatosságáról — ez
csak próba volt. Örömében még maga
fog a királyné elvezetni hozzá,
s a r é s z t v e v é s i g úgy is megpuhult
Melinda tán öleléssel is köszön
el nem rabolt bizodalmaért. Kikérsz
elútazásod végpillantatán
egy J á n o s - á l d á s á t íríteni.

Ott én leszek majd a pohárnok; a-
vagy légy magad — ne, itt egy kis hevítő;
(porokat ad által)

emez pedig nénédnek altató.

Ha ezt az álom elszólítja onnan,

te vissza is mehetsz Melindához megént —

(Elmosolyodik)

O t t ó

(megrázkódik az öröm, félelem és Biberách eránt
való utálat s szeretet között)

Irtóztató — de köszönöm. Úgy van! ő
enyim bizonnyal. (A királyné után siet)

B i b e r á c h

Hogyha bőkezűbb

lettél s fizettél volna, jobb tanácsot

is adhatnék. Most jobb lesz tartani,

jó herceg, a magyarsággal. No csak menj!

(Le akar egy székre ereszkedni, de mintha valami
jobb jutott volna eszébe, halkkal felemelkedik és a
belépő Izidórának Ottó után mutatván, a más olda-
lon elmegy)

I z i d ó r a

(fájdalommal néz mind a kettő után, azután elsiet
Ottó után)

B á n k b á n

(elé jön a rejtek ajtóból meztelen fegyverrel; magán
kívül sok ideig tipeg-tapog)

Hogy e tetem fagyos, hogy e szemek

vakok, hogy e fülek dugúlva nem

valának! — Egy királyné és — Melinda

ó, ó! (Hidegülve)

Megént lehelhetek, megént,

és érzem azt, hogy élek. A homály
 eloszla — megviradt — felébredék.
 Irtóztató kilátás a jövő
 nappalra! — Vond ki, lelkem, most magad
 azon setét ködből, mely elragadta
 előled a világot s emberi
 vak bizodalomba szőtt! — És ilyen asszony
 öröz meg, ó magyar hazám? Ha! egy
 fertelmes asszony, kit, hogy ördögi
 érzésében ne lephessen meg a
 jobb ember, érthetetlenül beszéli
 kétféleképen gondolatjait. —
 De, hát M e l i n d a ! ó ! hát a h a z a !
 Itten Melindám, ottan a hazám —
 a pártütés kiáltoz, a szerelmem
 tartóztat. — Énrám bíz a szunnyadó
 gondatlan — énrám tevé le a
 szegény paraszt elfáradt csontjait:
 nem vélik ők a zendülést, mivel
 Bánk a király személye — esküszöm
 meg is fogok felelni ennek, és
 habár tulajdon síromon fog is
 a békeségeitek virágzani. —
 Szedd rendbe lélek magadat és szakaszd
 szét mindazon tündéri láncokat,
 melyekkel a királyi székhez és
 a hitvesedhez, gyermekidhez, oly
 igen keményen meg valál kötözve!
 Úgy állj meg itt, p u s z t á n , mint akkor, a-
 midőn az alkotó szavára a
 reszketve engedő chaos magából
 kibocsájta. — Két fátyolt szakasztok el:
 H a z á m r ó l és B e c s ű l e t e m r ő l . A
 bocsánatot hörgés közt is mosolygom,

ha ötlettetésem ezekért lészen! — Egy
ménkőcsapás ugyan letépheti
rólam halandóságom köntösét; de
jóhíremet ki nem törölheti.

M á s o d i k s z a k a s z

(Setét boltozat Petur házában, hátul közepén egy fekete asztal, mely körül Mikhál bán, Simon bán s a békételenek ülnek, sokan pedig körülöttük állanak. Petur bán az előlülő; a feje felett a falon kép függ, amelyen egy a trónuson büszkén ülő asszony látszik. Mindenik békételen mellett a székhez egy befedett paizs van támasztva. Nagy függő lámpás világít. Az előbbeni éjszaka.)

P e t u r

A hajnal érkezik, s még mind csak ily határozatlanúl? — Szorongatást okoz talán a jó szerencse? vagy csak öszvetett kezekkel várakoztok, hogy majd helyettünk fog dolgozni a sors? — Hát nem ti voltatok, kik oly mohón kapátok érc-pohártokat, midőn vagy három órával ezelőtt ivék a magyar szabadság hosszú életére!? Úgy, úgy! hiszen, meg kellett volna azt gondolni, hogy csak akkor mernek a kis gyermekek mást fenyegetni, a-midőn hiszik, hogy azt nem tudja senki.

S i m o n

Boldog ki hisz: mert meg nem váltja a jelenvaló kisebb rosszat talán rosszabb jövővel. Mi lesz hazádból akkor?

P e t u r

Megállja még az a sarat.

S i m o n

De még is — úgy lehet, hogy elmerül.

B é k é t e l e n e k (dörmögve)

Igaz.

P e t u r

Ha! — ördög és pokol, biz' úgy
kivántok itt világosíttatást, mint-
ha a dolog csak engem érdekelne,
és bőrötökre tán építeni
magamnak egy uralkodást akarnék.

S i m o n

Mikhál, te szólj.

M i k h á l (aki szundikált)

No mit? — csináljatok
mit tetszik, és ahol közegyezéssel
megállapodtok, ott megegyezek.

(Ismét szundikál)

S i m o n

Hm! csalhatatlan a közegyezés?

B é k é t e l e n e k (dörmögve)

Kérdés!

P e t u r

Tehát ti szüntelen csak a
visszhangig vagytok e szörszálhasító
fontolgatásinak? Mért jöttetek
ide hát? vagy a pillantatnak közel-
létébe kívánnátok visszamászni?
ó gyáva lelkek! mondom: a jövő
éjjelre.

S i m o n

(homlokát dörgölve)

És olyan hamar.

B é k é t e l e n e k (nyughatatlansággal)

Hamar.

P e t u r

Zárt néki, míg nekünk nem adja ő.
Tő asszonyok kezébe, nem királyi-
pálcánk — le onnan édes asszonyom!

(A felette lévő képet ellöki)

Egy oly teremtés, akinek nem ez
hazája, — cinteremjeinkben a-
kinek lenyúgodott szülői nem
tevék le csontjokat — ki gyermeki
játékainkban is nem osztozott volt:
bennünket az vajjon szerethet-e?

B é k é t e l e n e k (elevenebben)

Nem, nem!

S i m o n

De hátha még is úgy lehetne?

P e t u r

Hallgass Simon! — Nem érdemes talán
az, ami játékon forog, hogy a
kockák vetésén kissé karjaink
fárasszuk?

(Felkapván a mellette levő paizst, arról a takarót
lerántja és a címer rajta egy, a trónus alatt vérében
fetregő asszony)

Im, csak ide tekintsetek!

Nem érdemes mászásra e derék
szöllőgerezd? nem érdemes, hogy a
király megint király legyen? s nyakunkra
ne hágjon a dölyfös Meránia?

(Mind bámúlva vonják le mellettek lévő paizsokról
a takarót s mindeniken az előbbeni címer látszik)
Egy véres asszony a királyi szék alatt. — —
Nincs senki is? — no menjetek haza

tehát

tehát s vegyétek fel magatokra a
töredelmeseknek köntösét, ha ez
vétek; s zokogjatok, mint a bolondok,
kik vétkekért csapra ütik véreket —

B é k é t e l e n e k

(felzúdulva kardot rántanak s az asztalra csapják)
Sokáig éljen a magyar szabadság!

M i k h á l

(felütődik)

Mi az? mi végződött?

S i m o n

(ingadozva)

Én nem tudom.

P e t u r

(egy szegletbe dobván a nála levő paizst)

Le a királyi székből asszonyom!

B é k é t e l e n e k

Véressen is!

M i k h á l

Mit? Ó nagy Istenem!

P e t u r

Mi lelt öreg? — vagy úgy! Hát a jövő
éjjelre —

B é k é t e l e n e k

Pártütés!

M i k h á l

(felugorván, egyik széktől a másikra tántorodik)

Ha! Pártütés!

P e t u r

Utálatos beszéd! nem pártütés —
kicsikort szabadság! — csak nyugodj öreg.

M i k h á l

Ó nyughatatlan éjtszakám Simon,
Petur — ti — emberek! — Irtóztató

álomba rengettetek el engemet.

Mikhál — öreg! mi lett belőled? — ébredj!

(Magát mejjénél rázza)

P e t u r

Csak csendesedj! neked semmit se kell csinálni —

M i k h á l

Ó, bán, bán, ez már gyalázat!

Simon! Simon! te is közöttök? ó nem!

S i m o n

De hátha még is —

P e t u r

Ő is fegyveres

társunk —

M i k h á l

Csalárd vagy bán: az én öcsém ő!!!

Uram teremtőm, szánj! mire

jutottam? (Térdre esik)

Irgalom meg irgalom,

irgalmas Isten! Ah, hová jutottam!

(Elhanyatlik)

S i m o n (felfogja)

Bátyám!

P e t u r

No hagyd el, üljetek le csak.

A vének ollyak mint a gyermekek,

kik mindenért sírva fakadnak. Nem is hal

ő meg.

S i m o n

De hátha mégis úgy lehetne.

(Kivül az űr)

Ki vagy?

S z ó z a t

Szabad magyar.

* (51) *

A z Ő r
Mi jelszavad?
S z ó z a t

Melinda.

P e t u r

Jön.

B é k é t e l e n e k
K i a z ?
S i m o n
M e l i n d a ?

B á n k (betoppan)

Bánk.

Az Isten e gyülekezet álmódott
céljával, az ha elsül, és igaz Jó!

P e t u r

Nem álmódott ez, elsül, és igaz Jó.

B á n k

Úgy hát szerencsét kívánok.

P e t u r s a B é k é t e l e n e k

Köszönjük.

M i k h á l

(feleszmélkedvén Bánkhoz siet)

Bánk, kedves, édes öcsém! Isten hozott
egy ősznek oltalom-pajzsúl! Te ments
meg engem e haramiák közül.

B á n k

(kardjához kap)

Haramia?

B é k é t e l e n e k

Hogyhogy?

P e t u r

Semmitől se tarts, bán!

B á n k

Be hát miért reszket ez az ősz?

P e t u r

Mivel

csak gyermek.

M i k h á l (égre vetett szemekkel)

Ó u r a m, b o c s á s d m a g a d h o z
e g y e r m e k e t s a d j n e k i j ó é j t s z a k á t !

B á n k

Ö r e g ! v i l á g o s í t s m e g e d o l o g b a n .

M i k h á l

Ú g y v é l e k e d t e m , h o g y P e t u r n a k e g y
v i t é z i t á r s a s á g l e s z c é l j a , m i n t -
h o g y a K a l a n d o s o k m á r e l h a g y a t n a k .

A z o n b a k é p z e l h e d d é r z é s i m e t
m i d ő n f e l é b r e d é k s k i á l t n i h a l l o m :

L e a k i r á l y i s z é k b ő l ! — P á r t ü t t é s !

B á n k (e g é s z e n k i r á n t j a a k a r d j á t)

V a l ó t e h á t ?

P e t u r

N e m e g é s z e n . C s a k h o g y e g y
a s s z o n y n a k e n g e d e l m e s k e d n i n e m
f o g u n k .

B á n k

S m i é r t ?

P e t u r

M i é r t ? m i é r t ? t e k é r d e d
a z t b á n ? s z e g é n y l é l e k , s a j n á l h a t o m
s z é p g y e n g e s é g e d .

B á n k

G y e n g e s é g e m e t ?

P e t u r

N e e r ő s z a k o s k o d j á l m a g a d o n ! T u d o m
é n j ó l , h o g y e l v e s z t e t t e l e l k e d e g y

részét arany nyúgalmának. — Panasszát
nem hallod elnyomattatott
hazádnak és nem látod, mint potyog
hazádfiának arcáján le könnye? —

Ez a merániaknak izzadoz ;
amaz a merániaknak a hasát
hizlalja vérverejtékével; ez
bőrét siratja, mert merániak
takargaták be abba testeket.

R o m á n ugyancsak zendítő vala,
meg is fizette Z a v i c h o s z t n á l halállal;
de a szegény M i c i s z l a v i c M i c i s z l á v
mit véte, e meráni büszke asszony
hogyan tartományait kívánja el?

Bánk bán! barátim! a szülők Polyák-
ország felé néznek kisírt szemekkel,
mert tán fiuk Endrével ott veszett,
azért, hogy egy öt esztendő gyermek
nyerhesse a galíci tartományt.

Légy boldog Endre! ha te királyi pálcád
kezébe adtad asszonyodnak és
jóságodat dicsérni hallván, úgy veszed
incselkedését, mint jó pénzt — ime:
alattvalóid így segítenek.

B á n k

S mit véte nektek e meráni asszony?

P e t u r

Ó bán! ez a derék asszony nagyon
értett azon közönséges szokáshoz —
de engemet csak nem fog lépre csalni —
jól tudta ő azon mindennapi
fogást, mikép kelljen az alattvaló
nagyoknak orrára az édes reménység
üvegszemét nevetve tenni fel;

de úgy, hogy azt ők észre sem vegyék —
az olyanoknak, mint te vagy, Nagyúr,
ő rang, ígéret, és aranyhegyek
zacskóba zárt szelével el tudá
mázos kegyelmét osztogatni,
s a jó bolondok, hogy helyét találják,
kiveték zsebekből ön vagyonjokat.

B á n k

Amit magok vetettek el, királyjok
vérén vegyék meg azt ismét?

B é k é t e l e n e k

Nem úgy van,

P e t u r

Mi a királyt imádjuk — ám de egy
Endrében — egy férjfiú királyt imádunk.
Meráni asszony nem kell itt soha.

B é k é t e l e n e k

Nem, nem!

P e t u r

Görög, gubás, bojér, olasz,
német, zsidó, nekem mihelyst fejét
a korona díszesíti, mindegy az:
mert szent előttem a királyom és az
asszonyt becsülöm — ah, de még is annak
én engedelmeskedni nem tudok.
Nem, nem tudok, mint Endre a királyunk! —
Midőn Pozsonvárban Erzsébetet
általvevé Lajos thuringi herceg
számára a követség — ó mikép
állt ottan ő! Egész ország csupán
nyelvén lebegni láttatott: K ö s z ö n t ö m
U r a t o k a t (így szólt), m o n d j á t o k n e k i,
hogy ezen csekélységgel elégedne
ha Isten éltet, még idővel a leg- [meg;

több drágaságokkal fogom tetézni. —
S kirakta a szörnyű sok kincseket,
amellyeken Thuringia elvakult.

Hogy állá ottan Endre, hátul egy
szegletben — Endre, a magyar király! —
Pirúlva morgott a magyar, s te Bánk
a köntösét rántád, hogy előbbre menjen. —
Sír bennem a lélek, hogy a pazarlást
szemléltem és minden magyar szeme
könnyekbe lábbadt. — Honnan volt az a kincs!
Bánk, nem felelsz? — Tulajdonunkat el-
vevé s od'adta hazájabéli
cinkossinak, s kihúzta a szegény
magyarnak a kezéből a kenyért s azt
megette a meráni fegyveres.

Lerontatá atyáink várait
s meráni fegyverest rakott oda.

Elszedte hivataljainkat és
a pusztá bán névvel cifráza fel.
Eckbert, az öccse, alig törölte le
Fülöp királynak a vérét kezéről
s itt a scepúsi földet elnyeré.

Berchtold az üstökét se tudja még
befonni s már érsek, bán, vajda s Bács-
Bodrog megyékben főispány leve.

Bánáti Bertalan kihal fimag
nélkül: s ez asszony egy jött-ment Jerindó
di Vegliát atyjafiává teremt —

Bánk

Igen — de Ráskai Demeter, pohárnok — ?

Petur

(megütközik s ajkát harapja)

A sógorom? Hm! a derék s haszont-
hajtó pohárnok a vámot valóban

elnyerte Újfalun, mert szorgalommal
töltötte a királyné kancsóit. — Sokáig éljen!

(Egy kancsót magasra felemel, azután kiönti
a földre)

M i k h á l

A gyermekek tapossanak anyjokon,
midőn az atyjok messze tartományban
fárad szerencséjük miatt? — Gonoszság! —

P e t u r

Minő szerencséért? hogy enged egy
asszony kevély áhítózásinak
s Kálmánnak, a fiának, hogy dobot,
vagy egy kicsiny kürtöt nyerhessen — űzi
Galíciából el Miciszlavict?

B á n k

És így hazátok elbúsúltjait
játszani akarjátok s királytokat
úgy tenni a királyi székre, hogy
Gertrudis estén szíve megrepedjen?
Fájdalmiban megölni érzeményit,
hogy társitoknak könnyeit soha
se lássa többé — egyszersmind szeretni
is, ölni is szándékoztok; mivel
Gertrudis épen a király maga! — —

P e t u r

Ne élne vissza hát azzal s ne kapna
vasas marokkal a magyar javak
közé; mivel részemről én bizonyly
orrára kész vagyok koppintani.

B é k é t e l e n e k

Mi is!

B á n k

De ő azért csak mégis az marad.

P e t u r

No nekem ugyan nem az! ha egyszer ő
rabló, királyném is megszűne lenni —
ezt esküszöm, míg Endre élni fog.

Meg kell erősítenie régi (szent
első királyunktól kitett) szabadság-
beli jussainkat; vagy ha megmutatja,
hogy a hazám boldogságán segít
ezen szabadság eltörlése — egy szót
se szólok: ámde míg ez a szokás,
e század, Árpád vére, a magyar
érzés, magyar javak virágzanak,
mindaddig azt fogom kiáltani: üsd az
orrát, magyar, ki bántja a tied!

B é k é t e l e n e k

Üsd, üsd!

B á n k

S ezen szokást tekintve, mi
szükség setétben bódorogni? Ha
törvény s szokás szerént cselekszetek, nem
csak én, hanem minden magyar segítő
kezét sietve nyújtaná —

M i n d

(Peturon kívül, mintha hályog esne le szemekről)

Igaz.

B á n k (csendességgel)

Az őseink becsülettel s vitézi
lélekkel estek egykor el kicsiny
vagyonoknak elnyeréséért, vagy inkább
értünk: s mi azt mostan magunk javára
tartjuk hazánknak omladékain?

Azokon; mivel hogy zendülésbe nem
fog-e kiömleni az ártatlanok —
a felebarátjainknak vére is? mely

bugygása közben fogja a szabadság
jajos tüzét átkozni — hörgeni — —
És tagja légyek e rossz társaságnak
itt én is? ártatlan vért ontani
segítsek és abban eszköz legyek, hogy
jajgasson a szabadságunk miatt
szegény magyar hazám? —

Az élteket s a nyúgodalmokat
kockára tégyük polgártársainknak,
kik, mint szülőinket, bennünket is
táplálták! — És miért? mivelhogy ez
asszonynak a hatalma büntetetlen
teszi azt, mit a közönséges zsivány
talán fizetne életével is?! —

Vétkül tulajdonítsuk azt neki,
hogy a felekzetét jobban szeretné,
mint a magyarságot? — Ha németek
között közületek király lehetne
egyik, nem elsőbb volna-e előtte
még ott is a magyar?

B é k é t e l e n e k (gondolkozva, dörögve)

Hisz az való.

B á n k

És ennek ellenét kívánja még-
is mindenik; sőt azt akarja, hogy
úgy tégyek én is. — Nem, magyarok! soha
azt tenni nem fogom. Való, hogy engem
az emberek bolondozása meg-
mulattat; ó, de a vérekbe és
az életekbe forró ösztönöm
markolni nem kíván, se játszani. —
Hogy Bánk leüljön a setét szövetség
gyász-asztalához, ahhoz nem csekélyebb
mint bánki sértődés kívántatik.

B é k é t e l e n e k (egymásra nézvén)
Jól, jól beszél.

P e t u r

Nem jól beszél, ha mondom.

S i m o n

Ispány! de hát ha még is úgy lehetne —?

B á n k

Ha oly hatalmatok lehetne is,
mint volt L e v e n t a- vagy pedig K u p á-
de nekik is elsült-e? [nak —

S i m o n

Mikhál! Gyerünk!

M i k h á l (örömmel)

Öcsém!

B é k é t e l e n e k (mind felkerekednek)

Gyerünk

P e t u r

Pokolba! hát talám nem
esküdtetek meg itten?

B é k é t e l e n e k (ismét le akarnak telepedni)

Az való!

B á n k

Kérlek, ne bántsd őket! különben én
tőlök fogok kivánni e g y e t i t t
mindjárt. Ne engedj jönni annyira —
úgy is felelned kell még egyre — e g y r e,
mely örülésre hoz: de félre ezt
most egyszer! — Emberek, jertek velem!
Előbb való a hit parancsolatja:
Istennek a kenettje e g y k i r á l y i
[f e l s é g.

B é k é t e l e n e k (Bánkhoz állanak)

P e t u r (eleikbe futván)

Az Istennek kenettje Endre; nem

Gertrúd! ez a rabló az nem lehet!
Azért csak érjem el, torkon fogom,
s királyi széke kárpitjának a
zsinórrival fojtom beléje lelkét.
Mint vízözön zúgok mindenfelé
s ahol találok, ottan rontom öszve
ez asszony annyit átkozott fejét.

B á n k

Várdán, belőled most a nemzeti
rút gyűlölet, nem az igazság beszél.
Jertek velem magyarok! szánjátok őtet,
mert nem gonoszságért gyűlöl, hanem
azért, mivel Más más köntöst visel.

M i n d

Gyerünk!

P e t u r

Kiholtak szabadítóid, ó
te vasra vert hazám? no nyeld le a bilincsed
jajgatva s edd magadnak a halált! —
Nem kénszerítelek — magam is tudok
hóhérja lenni azon útálatosnak! (El akar)

B á n k

Megállj! — Ezen haza- s felségárulót
láncokba verjétek — parancsolom,
én, a király személye, én — maga
parancsol Endre a király! —

P e t u r (Bánk lábaihoz hajol)

Királyom!

B á n (elérzékenyedve felemeli)

Petur, Petur, kedves bátyám, ölelj meg!
látod hová tud téged csak neve
is vinni Endrének! ládd mint buzogsz
érette, mégis a szívét akarnád
kitépni! — Hát jut-e eszedbe még a

testvéri háború? Te ott is Endre
pártján valál, — s midőn jószágodat
elszedte Elmerik király —

P e t u r

Eressz!

B á n k

Hozzám jövél szökésed éjjelén,
még egyszer elmentünk a cinterembe
együtt — lerogytál ott atyádnak a
sírjára s azt mondtad: „igazad vala
„atyám — az Isten nem segít soha
„felkent királyok ellen! Nem maradt
„semmim, csak egy szívem: már legyen a
„föld, melybe nyugszol, akárkié; de sirod
„ölelése s e mondás enyim marad.“

P e t u r (Bánk nyakába esik)

Öcsém! — az Isten nem segít soha
felkent királyok ellen; — már legyen —
akárkié a föld és a vagyon —
egy szív m a r a d; s így — szent Haza,

[b é k e s é g!

M i n d (Bánkhoz tolakodnak)

Az — békeség! —

M i k h á l

Öcsém! Uram teremtem!

B á n k (mintha mind egybe akarná ölelni)
Ó Endre! győzedelmeskedj te bár
országokon; de ilyen győzedelmet
mint Bánk neked nyert most, nem nyersz

[soha!

A z Ő r (kívül)

Ki vagy?

S z ó z a t

Szabad vitéz.

* (62) *

A z Ő r

Jelszód?

S z ó z a t

Melinda!

B á n k

Melinda! ó, ki gyógyít engemet meg?!

M i n d (egy oldalra tolódnak)

Ha! árulás!

B í b e r á c h (jön)

Csak Biberách.

B é k é t e l e n e k

Ha! halj meg!

B í b e r á c h

(nyugodtan visszalép)

No lassan! ejnye milliom! biz úgy
nekem estek, énhelyettem hogyha itt
más állna, tán a nyavalya is kitörné.

Kedves vitézek, csendesesen! biz az
ördög nem alszik! — ej, szégyen, gyalázat
kardot ragadni! (Csalfa alázódással)

Egy magyar csak egyik
bajusza végével pokolba űzhet
egy ily szegényke németet.

S i m o n

Melinda!

M i k h á l

Hol loptad el hűgomnak a nevét?

B í b e r á c h

Ahol magát más lopta: a királyné
dombérozó multságában.

B á n k, M i k h á l, S i m o n

Ember!

B í b e r á c h

No hadd beszéljem hát magam ki; de

(igazán megszeppenve)

Ördögbe is! valóban most eszem
fel kell tekerni — átkozott hajón evez sze-
s elül, hahogy reája nem vigyázok. [rencsém

B á n k

Kóbor! hogyan jött a Melinda név
nyelvedre?

B í b e r á c h

Páh! tehát még sem tudod? —

De igaz! hisz a királyné prüszkölő-
becs-rang-porától egész bolondulásig
elszédülél te. No de, szó ami szó,
ők szépen is fogának a dologhoz,
úgy mint: „Nagyúr — ej — Bánk bán — így,
[meg így;

„nem illik ország első nagyja, hogy —
„így meg-meg így.“ — Felhozta hát ide
szép együgyű feleségét a Nagyúr,
bármint dörömbözött szerelme-féltő
nagy szíve.

B á n k

Ember!

B í b e r á c h

Csak csendessen, ó

bán! most az egyszer úgy kell már viselni
magamat, hogy a hajlandóságodat
megérdemeljem; mert ebül leszek.

Ládd bán, sokan tudták ezt a regét;

és ha igazat kell szólni, addig én is

sípot faragtam nádatok között,

míg benne ülhettem s hiú szemekkel

néztem magam körül — nevetve mást.

Véletlen így tanúltam azt ki, a-
mit szorgalommal sem tudtak sokan.
Ispány uram, te oly merőn tekétesz
reám s nem tudod, hogy csak ezen éjtszakát
lett volna szükség el nem lopni Bánk bán
Nagyúrtól, és hogy addig, míg ti itt
vele vagytok — otthon Ottó és Melinda —

M i k h á l, S i m o n

Melinda, húgom?)

B á n k) (egyszerre)

Fattyú!megöllek!)

B i b e r á c h

Ezt ugyan bizon
szolgálatomra nem reményleném.
Ládd bán: királyod a kezedbe adta
egész hatalmát; s így hogy egyikének,
vagy másikának útjában ne légy,
el kelle ország-vizsgálásra menned.

P e t u r

(mérges kacajjal emeli fel ökleit)

Gyalázat! ellágyúlhattam! — No Bánk.
hát nem kacagsz velem!

B á n k

(öszvecsapván kezeit)

Pokolbeli

irtóztatóság büntetései —
földünkre jöttetek hát már? hiszen
ni itt világos egészen, amit én
üres fejű ki nem tudtam találni?
El, a királyhoz — a császárhoz — a
pápához elmegyek s hogy elpirúljon,
lerántom e parázna bíborosról
a szép álorcáját kacagtatón.
Ó, légy velem hideg vér, légy velem!

Ne hagyj el állhatatosság! hogy merően
nézvén szemek közé, becsületes
tekéntetemnél elvakúljon a
szentségtörő. Meggyilkolom ott előtte
a bíboros gazembert; és ha a
vesztőpiarcra hurcolnak, kiáltom:
azért jutott hóhér kezébe Bánk, mert
hitvесе virtusát bosszúlta meg.

B í b e r á c h

Páh, milliom! bizony tán nem tudod,
hogy csóka csóka társának szemét
ki nem kaparja? mert ám mintsem oly
nagyot bakázzon a bíbor, bizonynal
előbb feláldoznak tíz Bánkot is.
De gyilkod is haszontalan fened:
az útakat jól tudjuk elállani;
vesztőhelyet se fogsz te látni, hogy
ottan rikólthassál — az ily rikoltót
titokba szoktuk ám eloltani.

B á n k

Német! te megnyitottad a szemem!
s ily kábaságot akartam tenni? — Nem!
Szeggel szeget! hisz a t i l a l m a s és
m e g e n g e d h e t ő ravaszkodás
úgy állnak el, mint a h a z u g s i g a z
Megmenthetem talán még — nemde, ó
szólj Biberách, lehetne még talán
meggátlanunk? szólj, szólj!

B í b e r á c h

(öklét őszveráncosítva homlokához nyomván, igen
mély és rövid gondolás után)

Talán. Gyerünk!

B á n k

Ember! ha még késő nem volna — ó

Angyal! szerezd meg üdvösségemet. — —
Ne menjetek széjjel mindjárt barátim,
hogy megtaláljalak, hahogy talán
lehetne szükség rátok — (Mikhálhoz)
Ősz, remélj
egy nyugodalmas éjtszakát.

M i k h á l

Uram,

szent isten! adj te!

M i n d (morogva)

Ámen. Úgy legyen.

S i m o n

Szabadítsd szerette húgomat, Melindát.

B á n k

Csak egyszer őtet a kezem közé
vehessem, ó mikép fogom kacagni
a gyáva herceget; s ha húsomat
lerágja a kerítő asszony akkor,
még csontomon is elviszem Melindát.
Egy elhagyattatott helyen legyen
inkább kenyéren s vizen, mintsem itt
pompába bíbor és a hermelin
bemocskolásra eszközül vetessen,
s szolgáljon egy bujának, akinél még
drágább s becsesb előttem a kutyám. (El)

B í b e r á c h

(maga eleibe dörögve, követi)

És — jó ez is. Csak egyik nyerni fog! (El)

P e t u r

(egy ideig merően nézi mindnyájokat, kik elgondol-
kodtak)

No — üljetek le hát — azt mondta, hogy
maradjatok. —

* (67) *

M i n d

(székekhez ballagnak, leülnek s az asztalra békéte-
lenül könyökölnek, a többiek körülkörüln a fal mel-
lett lévő padokra telepednek vagy térdekre bókol-
nak, vagy fejeket hanyat a falnak támasztják)

Jó, jó! Maradhatunk.

M i k h á l

Bojóth! Bojóth! — Kopácsolásokat
lelkem menyasszonyi ágynak gondolá;
pedig becsületünknek egy koporsót
szegeztek. Ó Melinda!

(Bánatosan lehajtja fejét s végre elszunnyad)

S i m o n (mellé ül)

Még hiszem,

tán jóra fordulhat minden! (Maga elébe néz)

De hát

ha nem! Kevély spanyol szív, hol maradsz? —

Hamar tűnő örömmremény, mi vagy

te? játszi képzete a kívánczó

észnek: — mosolyg s — meghal —

P e t u r

(az ablaknál egy székre vetette magát)

Jó éjtszakát!

M i n d

(anélkül, hogy megmozdúlnának, dörögik)

Jó éjtszakát!

P e t u r (magába morog)

Virad — Nem úgy, nem úgy

ti földi istennék! ne gondoljátok azt,

hogy minden irtózik hatalmas hangotoktól:

(Hirtelen visszateként)

Hát alszotok?

M i n d (lassabban)

Jó éjtszakát! —

* (68) *

P e t u r

Aludj

mohón kilobbant hazafiság! —

(Elragadtatva néz ki a hajnalcsillagra)

Dicső fény-

csillag! (Hirtelen gúnyolva)

Lopott fény! — ej! — (Lassan)

Jóéjtszakát!!!

H a r m a d i k s z a k a s z

(Melinda szobája)

B á n k (az asztalnál állva kezére bókolt)
Hazudsz!

M e l i n d a (előtte térdepel)

Igen: mióta hitvesed
megszűnt Melinda lenni, mindenik
vétek lehetséges. Hazudni? ó!
ó vajha angyalom lehetne az.

B á n k

Mit térdepelsz? az Isten nincsen itt —
állj fel! beléphet egy meráni állat,
és azt hihetné: őtet illeti.

(El akar menni, de ismét visszajön)

Hát nem cselekszed?

M e l i n d a (térdein eleibe csúszik)

Ölj meg engemet

Bánk! ölj meg engemet —

B á n k

S egy semmi asszonyt!

M e l i n d a

Ó Istenem! de én nem az vagyok.

B á n k

Ártatlan? és az udvar nyelve e
névvel nevezte-e becsületem?

M e l i n d a

Nem, azt ne mondja az udvar; mert hazud

mindenkor — ez ne mondjon engem annak,
ó én szerencsétlen személy vagyok

(Lerogy a földre)

B á n k (felemeli)

Szegény szerencsétlen Melinda!

(Merően néznek egymásra)

Mit

akarsz? mi kell? tehát te engemet, mint
egy T a n t a l u s t az el nem érhető
végcél után csak hagysz kapkodni? — Sirsz?
Felelj; de szóval, s ne így! hiszen
szép könnyid elbúsíthatnák az ég
lakosságait s az angyalok magok
szánnák kigördülésit. Elveszek, s én
így férjfi nem vagyok. (Elereszt) Még sem hi-
Ottó, s Melinda, egyaránt örültek! — [szek.

M e l i n d a (térdeit kócsolja)

Bánk, Bánk! taposs meg legalább engemet!
én büntelen vagyok. Ó ne mondd meg ezt
testvéreimnek: nem feleség — anya.

B á n k (belök egy oldalajtót)

Te átkozott kis alvó, mit mosolygysz.

M e l i n d a (sikoltva felugrik)

Ember, tudod te, mit mondtál fiadnak
most? — Átkozott! — (Merően néz maga elébe)

Atya-átok egy anyáért!

B á n k

Mint vándor a hófúvásokban, úgy
lelkem ingadoz határtalan
kétség között s eszem egy nagy óceánban
lebeg, veszejtve minden csillagot.

M e l i n d a

Atya-átok egy anyáért! — Kábaság!
Ha a szegény hold férjhez adja szép

leányait, mondjátok, hogy királyi
lakadalma van két nyíl-lövésnyire.

B á n k

Boldogtalan! —

M e l i n d a

Jó név. Pokolbeli

tűz ége csontjaimban s a királyné
aludni ment — álmos volt. Ébreddezz!
Add visszagyermekem tenagy királyné! (elsiet)

B á n k

Menj, menj, hová a történet viszen! — —
Úgy, úgy, aludni ment — álmos vala.
Helyes, helyes, meráni asszonyom! — Nap!
küldd oktalan Phaétonod, hogy a
világot öszve meg meg öszve rontván,
pörköljön engem is pokolra le!
De istenemre, lehetetlen még is ez —
nem! nem lehet! Tanácsot álmod e
szív s a kimérhetetlen irgalom
által susogja azt a jó reménység
lelkembe: nem lehet. — Setét remény!

(Karjait kinyújtja az ablakon, ölelve)

Ne rontsa ezt el a világod, ó

Auróra!

Hiszem Melinda úgy se tudja, mit
beszéle — — ég, és föld! de hát ki az
oka, hogy szegény nem tudja, mit beszél?! —
És a királyné álmos volt! — Nem-é? (Megijed)
mely gondolat lesz agyvelőmben első [Ha!
zsengéjekor már meghatározás? — —
Épülj fel! izmosodj meg, gondolat! —
veled épül ismét csak fel, örök lenyugtom
felett, megéledő becsületem! (El akar)

I z i d ó r a

(felszakaszt egy oldalajtót s dőlősen kilép)

Kiállhatatlan! . . . Elfelejtkezél rólam gyalázóm? Úgy hát zárodát kitörve karjaimmal, megmutassam hogy B e n d e l e i b e n E g e n o l f vére foly ereimben? és — Nagyúr, ki adta azt a hatalmat, engemet hogy itt bezárj?

B á n k (csak maga elébe néz)

Ha engemet Prometheusom csak egy hangyának és az égi tüzet talán még abban is sajnálva, egy hideg szerszámnak alkotott volna, — úgy szolgálatodra tán lehetne hangom —

I z i d ó r a

Nagyúr! k i r á l y n é n a k b a r á t j a a n e v e m .

B á n k (elébe mutat)

Nézd, nézd az árnyéket — hallgass oroszlán, az a királyné — ó hazug! csak árnyék.

I z i d ó r a

Bánk, bán! mi lelt téged? — Nagyúr, mi lelt? könyörületességből felelj —

B á n k

Ki innen!

I z i d ó r a

Megengedek, mert meg vagy háborodva.

(El akar)

B á n k

Egy szót csak irgalmas lélek: hiszem, az éjjel Ottóval még a mulatság után soká beszéle a királyné — ?

I z i d ó r a

És a kegyelméből csaknem kijött: de majd M e l i n d a megbékélteté. (Elsiet)

* (73) *

B á n k

Kígyói nyelv! — — Megbékélt; álmosis volt!
Szépen kidolgozott csalárdkodás —
Így megcsalatra egy pokolbeli
kisértet által, akitől levésekor
már úgy megundorodott az alkotó,
hogy félben hagyni dolgát kéntelen volt.

T i b o r c

(bizodalom s félelem között besompolyog)

Bánk bán, Nagyúr! jó reggelt.

B á n k

Útonálló!

T i b o r c

Igazán? lehet meglátni képemen?

B á n k

Minek is becsület emberek között.

T i b o r c

Való igaz; megöszült a fejem.

B á n k

Miért?

T i b o r c

Időm eljárt jaj s panasz közt.

B á n k

Azért teremtettem —

T i b o r c

Köszönöm. Ma már
nem háborogsz úgy, mint az éjtszaka.

B á n k

Munkálkodó légy; nem panaszkodó —

T i b o r c

Ó, istenem! tekéntenél csak egyszer
házamba — élve látnád a panaszt

előtted. Mért valék becsületes!
holott gazember lévén, mostan is
tied lehetnék.

B á n k

Mely boldogtalan
az, akinek bármely bilincsei
boldogtalan módon oldóznak el!

T i b o r c

Ó, mint örültem, hogy s z a b a d l e v é k !

B á n k

Mikép örültem én bilincseimnek!

T i b o r c

Hiszen való, hogy jó is az: de már
miólta a merániak —

B á n k

Ha! — ó!

T i b o r c

Sok pénzre van szükségek: és mivel
mi annyit adni nem tudtunk, tehát
sovány nyakunkra i z m a é l i t á k a t
ültettek — ez már égbe kiált.

B á n k

Piha!

T i b o r c

Mig tűrhetém, tűrtem becsületesen:
most már gazember is lennék; de késő —!
Ősz fő, kiszáradt kar: — hová megyek?

B á n k

Haramia — nincs itt más kigázolás.

T i b o r c

Ma éjtszakán először kezdtem el
próbálni azt a mesterséget; ó
hiszem beteg feleségem és öt éhes
porontyaimnál szívem majd kiugrott.

De látja isten, hogy nem értem azt.
Lenn a királyi ház előtt soká
ólalkodék. Vígán valának abban,
és sokszor azt vettem csak észre, hogy
nyelvem kiöltém, mintha azt akarnám
felnyalni, amit ott fenn ellocsoltak.

Akkor lopózkodtál be a kapun —
hallám az őrzővel beszédedet —
én is tehát utánad mentem, és
mivelhogy azt meg tudtam mondani:
ki ment be oly titokba? mindenik
azt hitte, hogy Bánk bánhoz tartozok.

B á n k

Pih! minden e szerént tehát hamis
s megcsal — keresse bár az ember a-
hol akarja — legtisztábbnak mutassa
magát; de egyben még is mocskos az.

T i b o r c

Mért bélyegez meg a szükség velem!

B á n k

De hogyha jól meggondolom: maga
a tiszta hívség, ó! — de, ej, mi meg-
gondolni is való van itten? a
hívség? Kisértet, melyről minden ember
fecseg; de még nem látta senki is.

T i b o r c

No, édes istenem! ismét azt hiszem, hogy
velem beszél. —

B á n k

Beszélj, beszélj; igen
jól hallom én panaszod; de a magam
panassza is beszél —

T i b o r c

Uram teremtőm

még a Nagyúrnak is van? — No hát
nem vétek a szegény Tiborcnak, egy
titkos szövetségben hitét letenni.

B á n k

Ha! — ezt hogy elfelejthetém — istenem!

T i b o r c

Van más kigázolás? — vitézkedést
ugyan ne várjanak tőlem; de hisz
a h á b o r ú b a n s z a b a d f o s z t a n i.
E gondolat legjobbnak látszatott.

B á n k (búsan néz ki az ablakon)

Magyar hazám! —

T i b o r c

A jó merániak

azt háború nélkül is megteszik; mert
hisz a zsidók eleget fizetnek; a-
kiket tulajdonképen tán nem is
lehetne embernyúzóknak nevezni, —
nyúzásra bőr kivántatik, holott
azt a merániak magok lehúzták
már csontjainkról; így tehát ezek
a húsba kéntelenek bemetszeni —
igaz, hogy a metéltetett sikólt; de
hisz arra nem szükség hallgatni, csak
haszon lehessen. — S a Nagyasszony —?

(Keserű megvetéssel lódítja el a kezét)

B á n k (fejét az ablakfához nyomván)

Ó!

T i b o r c

Ő cifra és márványos házakat
épített; és mi — csaknem megfagyunk
kunyhónk sövényfalai közt —

B á n k

Átkozott!

T i b o r c

Ő csorda számra tartja gyűlevész
szolgáit! épenséggel mintha minden
hajszála egy őrzőt kívánna; sok
meránit olykor azt hinné az ember,
hogy tán akasztani viszik, úgy körül
van véve a léhűtőktől, s mi egy
rossz csősz alig tudunk heten fogadni.

Ő táncmulatságokat ad szüntelen,
úgy mintha mindég vagy lakadalma, vagy
keresztelője volna: és nekünk
szívünk dobog, ha egy csaplárlegény az
útcán előnkbe bukkanik, mivelhogy
a tartozás mindjárt eszünke jut.

A jó merániak legszebb lovon
ficáncolódnak, — tegnap egy kesej,
ma szürke, holnap egy fakó: — nekünk
feleség s porontyainkat kell befogni,
ha veszni éhen nem kívánkozunk.

Ők játszanak, zabálnak szüntelen,
úgy mintha mindenik tagocska benne
egy-egy gyomorral volna áldva: nekünk
kéményeinkről elpusztúlnak a
gólyák, mivel magunk emésztjük el
a hulladékot is. Szép földeinkből
vadászni berkeket csinálnak, a-
hová nekünk belépni nem szabad;
s ha egy beteg feleség, vagy egy szegény
himlős gyerek megkívánván, lesujtunk
egy rossz galambfiat, tüstént kikötnek;
és aki száz meg százezert rabol,
bírája lészen annak, akit a
szükség garast rabolni kényszerített.

B á n k

Hogy úgy van!

T i b o r c

Ők monostort, templomot
építenek, hol úgy sípolnak, úgy
megzengenek, hogy a szarándokok
táncolni kénytelenek a sáros utcán;
nekünk pedig nincs egy jó köntösünk,
melyben magát az ember egy becses
védszent előtt mutathatná meg a
templomban.

B á n k

Ó, buzogj vér! csak buzogj!

T i b o r c

Hahogy panaszkodni akarunk, előbb
meg kell tanulnunk írni; mert az illy
szegény paraszt az úr elébe nem
mehet be többé — úgy rendelte B é l a
király s merániak hasznát veszik
hisz öszvekarmolázná a szegénynek
patkója a szép síma padlatot!
S ha tán utolsó fillérünkre egy
törvénytudó felírja a panaszt:
ki írja fel keserves könnyeinket?
hogy jó királyunk megláthassa azt.

B á n k

Te Isten!

T i b o r c

El kellene pirúlniok,
midőn ezüst-arannyal varrt övek
verődnek a lábszáraikra, mert
véres verejtékünk gyümölcse az.
Lelkemre mondom, egy halotti fátyolt
kötnének inkább a hasokra — leg-

alább csak úgy külsőkép is mutatnák
a gyászt azon szegény nyomorútakért,
kiket kiállhatatlan sajtolásaikkal
a sírba döntenek —

B á n k

Túrj békességgel —

T i b o r c

Túrj békességgel, ezt papolta az
apáтурunk is sokszor: boldogok
a békeségesek, mert isten fiainak
hívatnak — úgy de tömve volt magának
a gyomra. Istenem! mi haszna? ha
szorongat a szegénység: a pokolt
nem féljük — a menyország sem jön oly
szép színben a szemünk elébe.

B á n k

Kirontjuk a korlátokat, — lezúzzuk
a jó barátot, ellenséget; és
aztán ha célra értünk, sírni kell csak:
szánom keserveiteket emberek!

T i b o r c (nevetve)

Te szánsz Nagyúr? ó a magyar se gondol
már oly sokat velünk, ha a zsebe
tele van — hisz — a természet a szegényt
maga arra szánta, hogy szülessen, éljen,
dolgozzon, éhezzen, sanyarogjon
[és —
meghaljon. Úgy van úgy! esmérni kell
az élehetetlenek sorsát, minek-
előtte megtudhassuk szánni is.

B á n k

(haraggal tekéntreá, de szeme Tiborc homlokán lévő
sebhelyen akad fel)

T i b o r c

(észreveszi s kevés hajával igyekszik eltakarni)
Huszonhat esztendő előtt vala ez
még gyenge ifjonc voltál — J á d e r á n á l
egy rossz velencei akart tégedet s
atyádat — Ej, hisz az régen vala!

B á n k

(Tiborc homlokát megölelvén, mejjéhez szorítja,
majd egy erszényt nyom a markába)
Engem s atyámat — menj, menj, menj Tiborc.

T i b o r c

Szép pénz; de adhatsz-é hát mindenik
szükölködőnek? visszaadja-é
ez a halottakért hüllt könnyeket?
Ha mást nem adhatsz, úgy annál, kinek
adsz, még szegényebb vagy. Vigyázz, hogy
zsivány tömött erszényeiddel együtt [egy
ne lopja el nagylelkűségedet.

B á n k

(méltósággal)

Tiborc! Tiborc! kivel beszélsz?

T i b o r c

(térdre rogyik)

Uram

Isten! hisz azt akarom, hogy v e s s z e k e l.
Én nem vagyok gonosztévő — azért nem
bátorkodok magamat előlni, mert az
Isten haragjától félek.

B á n k

Tiborc!

Menj, menj; keresd fel asszonyomat, s ha meg-
találtad, úgy jőjj s várakozz reám.
Haza megytek — ott megmondhatod, hogy él
m é g B á n k.

Tiborc

T i b o r c

Igen — kedves szomszédok! é l
m é g B á n k, a t y á n k — fogom kiáltani.

(Sírva elmegy)

B á n k

A t y a? — úgy — ez is még hátra van —

(Megáll a belökött ajtónál)

Ha! fel,

fel púha ágyadból gyermek, nehogy
megvesztegessen udvarunk szele. (Bemegy)

B í b e r á c h (jön)

Bán! asszonyod magán kívül futott el.

(Az oldalszobába besiető Bánk után néz; azután
egész maga alkalmatosságával le akar ülni, de a
visszajövő Bánk tekintete visszatartóztatja)

B á n k (az álmos kis Somával jön vissza)

Ne sírj, ne sírj gyermek; hisz egyszer akkor
é b r e d n i k e l l. (Vezetvén kifelé)

Menj tigrisek fene-
vadak közé, szelidíts hiénát,
s ha mindened feláldozván nekik,
háláadással megnyalják kezed —
öleld, szorítsd mejjedhez és kiáltsd
örömmel: ó mégis találtam e m b e r t!

B í b e r á c h

Bán! örülést mutat tekinteted!

B á n k

Tudom, tudom; de hallom is közel-
létét eszem lerontatása hír-
kürtjének, és azért kívánom azt
használni addig, míg egészen el nem
veszejtem. (El a fiával)

B í b e r á c h

És magam maradjak itt!

(Utána néz, azután járdogál)

De nem hiszem biz én, a gyáva herceg
hogy boldogúlt. — G y a n ú k i n o z z a B á n -

(Leül)

[k o t.

Egy sincsen a sok emberi indulat
közt, melynek oly kevésbe kerüljön a
képzelt tehetség általöltözése
az igazra, mint a szerelemföltésnek.

(Maga eleibe nézvén, egymásra tett lábait lógatja)

Biz úgy.

O t t ó (lihegve fut be)

Jó hogy talállak — ó de mért hogy itten
talállak? itten, Biberách?

B í b e r á c h (felemelkedik)

Igen.

Oly sárga a herceg? hogy jött ide?

O t t ó

Tudom-é hogy? — és te Biberách is itt?

B í b e r á c h

Igen. Te reszketsz, jó uram! mi baj!

O t t ó

Segíts, segíts!

B í b e r á c h

Hogy-hogy?

O t t ó

Néném kerestetet.

B í b e r á c h

Az semmi sem.

O t t ó

De hátha még is —

B i b e r á c h

Úgy

Hát menj el. —

O t t ó

Ő kerestet; érted ezt?

B i b e r á c h

Értem.

O t t ó

Melinda ott van. Bánk is itthon.

B i b e r á c h

Láttam.

O t t ó

Melinda — reszketek.

B i b e r á c h

Soha

bizon —

O t t ó

Nem a Nagyúrtól — nem az egész
országtól; én csak rettentő királyi
nénémtől irtózok; mert hogy gyanút
ne tenne, Myska bán által kerestet.
Elmenjek-é? hová menjek?

B i b e r á c h

Csak a m e l y

h e l y l e g k ö z e l b v a n h o z z á; ott nem is
keresnek. — Édes hercegem, de hát
mért félsz? talán vétetted ellene?

O t t ó

Te kérded azt, tanácsadó? te!

B i b e r á c h

És

volt annyi lelked azt követni, herceg?

O t t ó

Csúfolsz, csavargó?

B í b e r á c h (szepegeve)

Megesett a dolog?

O t t ó (elfogódva szegezi a földre szemeit)

B í b e r á c h

Hallgatsz? — no — élj szerencsésen.

O t t ó

Hová?

B í b e r á c h

Elég nagy a világ.

O t t ó

Engemet akarsz

elhagyni? — Rémitőn fogok fizetni
gazemberes tanácsodért.

B í b e r á c h

No még

e volna szép! — Én szabad ember vagyok.

O t t ó

Reszkess!

B í b e r á c h

Miért nem? Gondolod, hogy a
felháborított tengert meg fogod
állítani, hogyha egyszer egy habocskát
(magát érti)

vessződdel el tudsz széjjel ütni? mit? —
no, nézd ezen kevés haját.

(Maga hajából igen keveset morzsol ujjai közé)

Nem is

méltó azon kis fáradságra, mellyel
ki lehetne rántani — ha most ennyivel meg
tudnám szerencséd váltani, hidd el azt
nem tartanám méltónak e csekély erőre.

(A legnagyobb hidegséggel)

Még gyermekekhez nem bocsájtkozék le,
miólta csak megszűntem hinni azt,

hogy a tanítómnak vesszőitől
reszketne minden ember. Jobban esmérsz
jó hercegem, mintsem hogy azt reméld,
egy Biberáchtot egy mesés manó is
el fogja tán mindjárt rémíteni.

Első bejöttem a világra megölt
már egy anyát s bús tékozló atyám
gyűlölni kezdett — én is rajta kezdtem
gyűlölni minden embert. Néha jól
megöklözém. Egyszer végre feladott.
Bűnöm bocsánatjáért, ölni, a
szent földre kellett volna mennem; és
az atyám megitta volna addig otthon
minden vagyonkámat. Nem mentem. Akkor
bedugtak egy klastromba, hogy pedig
még életemben szentté lenni kedvem
nem volt, kiszöktem a falak közül.
Minden vagyon nélkül, köszönhetem,
hogy ott tanultam; s így az emberi
vakságból éltem; — elég az ostoba! —
Ritter, paraszt, szegény, úr, hercegek
lettek barátjaimmá, és csak egyszer
forrt szinte a torkomra. Nem kívánom
hogy többet úgy legyen. (Menni akar)

O t t ó

(eláll szeme-szája)

De oly hideg
vérrel?

B i b e r á c h

Miért nem? Én beüthetem hús
vérrel Lucim nyakába kardomat,
hát tégedet miért ne tudjalak
hús vérrel itten hagyni? — Hogyha úgy áll
előttem egy valaki, mint férjfiú,

biz úgy ijedni meg tudok magam
is — most nem.

O t t ó

A nyúgalmamat tekénts
és adj tanácsot e zavarba, kérlek.

B í b e r á c h

Hahogy te is szavadnak embere
lettél s beteljesítted volna szép
ígéretid — legengedelmesebb
lett volna Biberách. A sok jutalmat
özönnel ígérted, mely egykor a
vénségemen segítsen: — és nem úgy lett.
Tudván, hogy a hasonló emberek
kények szerént várják meg a tanácsot,
kétféleképen adtam még is azt,
és rajtad állt abban választani.
Most hát sziszegj azon gödörben, a-
melyet magad véstél magadnak. Azt
csak meg fogod nekem bocsátani,
hogy érted én is abba esni nem
kivánkozok?

O t t ó

S valóban oly gödörben
lennék? Tanácsolj Biberáchom! Ó
ha vallomásomat kívánod — ím
megesmerem, hogy vigyázatlan
voltam; de nem, sőt oktalan.

B í b e r á c h

Mi, mi?

még oktalan? — Ti földi istenek,
soha oktalan nem tesztek semmit is;
az égi isten adja nektek az
ő csalhatatlan bölcseség-malasztját!
Kérdezd s megesküszik reá akár-

mely embered. — Te mindenféle földi
s mennybéli bölcseségek öszvesége!
Így hát hogyan lehetsz te oktalan?

O t t ó

Ember! csak egy szó még, vagy egy nyomot
tovább s fejed lábadnál fog heverni.
Bolondokat lelhetsz; de engem a
szerencse itt uraddá tett —

B í b e r á c h (kissé megdöbben)

S miért

tartóztatod tehát intésedet, hogy
végére járjon életemnek? Úgy,
úgy! ölni tudtok, jó urak: bezzeg
ha életet tudnátok adni, akkor
érdemlenétek meg az uralkodást.
Még eddig egy kevésre becsültelek,
de most idéetlen rémítésedért
megvetlek. Útálnám magam, ha abban
a hiedelemben hagyhatnálak el,
hogy testi lelki híved voltam: — engem
csak a haszon kötött hozzád —

O t t ó

Vitéz!

B í b e r á c h

Ne félj, uram; hiszen nem esz meg a
Nagyúr — való, hogy éktelen dühös
lett, amidőn a dolgot felfedeztem —

O t t ó (kardot ránt)

Még ezt is? ördög! —

B í b e r á c h

(mosolyogva kardmarkolatjára teszi kezét)

O t t ó

(gyengülve ereszti le kardját. Biberách megy. Ottó
segítségért akar kiáltani) Hej!

B í b e r á c h

Ne szólj — uram!

(hidegen visszatér)

Én elmegyek. Te megfogathatol;
de jól tudod, hogy én egyedül tudom:
ki volt Fülöp királynak gyilkolója! — —

(Megy)

O t t ó

(elhanyaglik)

Várj Biberách — ne menj! várj! várj!

B í b e r á c h (elballagva)

Soha!

O t t ó

(rimánkodva siet a hátra se néző után)

Várj! várj! —

(midőn utólérte, ledőfi)

Pokolba veled alávaló! —

A holt Fülöp nem fog reám kiáltni. (Elsiet)

B í b e r á c h

(visszafordulván, kardot rántott Ottóra; de elgyengülve botlik azon keresztül a földre)

Pih! ez gyalázat. — Átkozott! halálos-
ágyad felett kétségbeesésedet

kacagja árnyékom. — Gyilkos! segítség! — —

M y s k a b á n

(jön többekkel)

Rejtsd el magad herceg, kér a királyné.

Hol van? szavát hallottam. — Hej! mi ez?

B í b e r á c h

Ottó dőött le — hátul — ó segíts —

gyógyíts — azért nagy dolgokat fogok,

bán, felfedezni, mellyek a királynét
s hazádat illetik.

M y s k a

Hazámat? — ó

hozzátok ötet frissen hát utánam!

(Felemelik Biberáchtot, ki a kezük közé hanyatlik)

N e g y e d i k s z a k a s z

(A királyné szobája)

Gertrudis

(az asztalnál ül mély gondolatban. Az udvorniknak — ki az asztal megett áll s egyik kezében egy már megolvasott levelet tart, a másikban pedig egy világtörténet könyvét, kinyitva — a levelet kivevén kezéből, feláll, megnézi s ismét visszaveti az asztalra)

Csak szúnyogok — csak szőnyeget nekik. —
Elég! —

U d v o r n i k

(beteszi a könyvet és néz a királynéra)

Gertrudis

De hol van Ottó? — Törnek őrá; mert öcsém. (Az udvornikhoz)

Már elmehetsz.

U d v o r n i k

(leteszi a könyvet az asztalra s meghajtván magát, elmegy)

Gertrudis (az ablakhoz menvén, kinéz)

Napest! —

(Az asztalhoz megy, felvévén a könyvet, végig pergeti ujjain s ismét leveti)

Hogy nem lehet Solon s Lycurgus — asz-
Immár ki háborgat megént? [szony!

I z i d ó r a (jövén, távul meghajtja magát)
Kegyelmes

Nagyasszonyom — —

G e r t r u d i s

Leány! szerencse, hogy
te vagy — megént büntetnem kellene.

(Kezét nyújtja)

I z i d ó r a (megcsókolja azt)

Köszönöm. Igaz, hogy rendelésedet
tudtam, mivel bé nem bocsájtatik
még maga Melinda is. De egy kegyelmet
jövék kikérni —

G e r t r u d i s

Szólj.

I z i d ó r a

Bocsáss hazámba.

G e r t r u d i s

Izidóra!

I z i d ó r a

Én ez országodba úgy
jöttem be egykor, mint egy asszonyi
szép érdemünkkel büszke lány, de az
ma meggyaláztatott; azért tehát
e büszkeségem megmaradt darabját
engedd hazámba visszavinni még!

G e r t r u d i s

Ha hazudsz leány —

I z i d ó r a (letérdepel)

Nem, istenemre, nem!

Nem!

G e r t r u d i s

Szólj!

I z i d ó r a

Szerettem Ottót —

Gertrudis

Mit beszélsz —

a herceget?

Izidóra

Nem. Ottót a vitézt; de a vitéz bemocskolá magát s azért a büszke német lány a biborost is megveté.

Gertrudis

Leány, az én öcsémet?

Izidóra

Azt.

Gertrudis

Állj fel!

Izidóra (megteszi)

Olly igen szerethetém

még akkor is, hogy megcsalt engemet: de már ma félénk gyilkossá leve.

Gertrudis

Az én öcsém félénk gyilkos leve?

Izidóra

Szemérmemet meggyőzve, mindenütt nyomába voltam estve ólta. — Hogy téged, Nagyasszonyom, Melinda mellett az álom elfogván feküdni mentél — előmbe jött lihegve Biberách; s midőn lefektedet megtudta, kért hogy menjek el Melindához, mivel italt adott mind kettőtöknek Ottó.

Gertrudis

Ha!

Izidóra

Én futottam; nem hozzád, mivel ez altató volt csak — futottam Ottó

herceghez és Melindához hamar. —
Rendetlenül láttam kifutni onnét
a herceget. Szemmel tartván, alig
értem Melinda ajtajához, amidőn
egy durva lábdobogás riaszta fel.

Gertrudis

No —

Izidóra

Vállamat ragadta egy erős
kéz — bélökött Melinda ajtaján,
s előttem állott Bánk bán

Gertrudis

(megmerevedik, végre halkkal mondja)

A Nagyúr?!

Izidóra

Melinda felsikoltva elhanyaglott —
én fagyva álltam, mint egy útzó
az égnek első dördülésekor.

Mindent kivallottam: melyért bezárt egy
oldalszobába, — szabadulásomért
ott várakoztam hasztalan. Segítség
után akartam az ablakon kiáltni
már; s im kacajt hallottam fel. Szemem
világa elveszett — hajnalban egy
idegen szobában — rajtam a kacaj!
Iszonyú erőt éreztem karjaimban,
és felszakasztám Bánknak ajtaját.

Gertrudis

Bánk itthon —

Izidóra

Ó, királyné! ez gyalázat!
Eressz hazámba: hiszen ez itt marad.

Gertrudis

Ottó! —

I z i d ó r a

Kevés időre alattomossan
megölte Ritter Biberácht —

G e r t r u d i s

Ezt is?

Ottó!

I z i d ó r a

Szerencsétlenségembe kezdem
esmerni udvarod — milyen mohón
kap a gyalázon, hogy gúnyolódjon!

G e r t r u d i s

Ottó! Meránia!

I z i d ó r a

Midőn elvivé

leányod a követség — engemet
ittén hagyattál —

G e r t r u d i s

Berchthold nemzete!!!

I z i d ó r a

Jó Bertha, légy leányom anyja, mint
én anyja leszek a tiednek! — azt
mondád te akkor jó anyámnak. — Ó
kegyes Nagyasszonyom! Hazámba vágy
a szívem és az ott vagon, hol a
holtteste nyugszik annak, akinek
az életem s lelkem felébredését
köszönöm.

G e r t r u d i s

Dicső kinézésim!

I z i d ó r a

Nagyasszony!

Hidd el, királyi udvarodra nem
vagyok én teremtvé. Itt nekem hideg,
lármás, világos minden, oly nagyon —

Gertrudis

Izidóra!

Izidóra

A magányosságnak édes
ölében voltam én nevelve, ott
tanultam esmerni egy jobb világot. Ottó!

Gertrudis

Átok reád fiú, ki örök mocsok
közé keverted a hazádat!

Izidóra

Ott

fogok talán én megnyugodni; vagy
könnyezni, elfelejteni.

Gertrudis

Izidóra!

Jöjj máskor el. —

Izidóra

Reménylhetek?

Gertrudis

(kezét nyújtja, anélkül, hogy elfordítaná egy helyről
szemeit)

Izidóra

Királyné!

Gertrudis

(széjjel néz s valamin nagyon látszik gondolkozni)

Az egy halál —

Izidóra (mohón megcsókolja a kezét)

Minden keserveinket

elűzi és a sírban a sebek

is mind begyógyúlnak. — Mosolyogj remény!

(El)

U d v o r n i k (jön)

Nagyasszonyom —

Gertrudis (egy futó pillantattal)

Jőjjön Melinda.

U d v o r n i k

De —

Gertrudis (elmerülve)

Uralkodás! Parancsolás! — minő
más már csak ennek még a hangja is,
mint engedelmeskedni — hát minő
ez még valóságában? — Egy Magyar-
országba! majd Polyák — Podólia,
aztán Velence, a kevély Velence —
Európa harmadába! (Szédülni láttatik)

Gyenge lélek,
szédülsz? — pirúlj! ha egyszer annyira
segítne Endre fegyvere, semmivel
se lenne szédítőbb, mint mostan ez.

(Elevenebben)

Törvényt kiszabni, és úgy lenni e felett,
miképen a nap sok világokon! Csak ez
is elfelejtetheti velünk rövid
éltünknek álmatlan sok éjtszakáit.

(Az udvornikhoz)

Ha! még is itt?

U d v o r n i k

Mikhál bán jönne be

erővel is —

Gertrudis

Melinda.

U d v o r n i k

Jól vagyon. (El)

Gertrudis

Saját eszünket s akaratunkat a

leg-

legostobább köntösben is annyira
szentté teremteni, hogy azt egy egész
ország imádja; önmagunknak az
lehetni, aminek szeretjük; és
másnak parancsolhatni, lennie
az, aminek kell lenni — átkozott! mitől
foszthatsz meg, Ottó, még tán engemet!

Melinda

(hirtelen bejön, megáll, merően néz)

Ez a magyar királyné?

Gertrudis

Kérdezed?

Melinda

Úgy, úgy, ez a kevély királyi asszony!

Gertrudis

Eszelős!

Melinda

Hiszed, hogy reszketek?

Gertrudis

Mi kell?

Melinda

Mi? kérdezed? Nem, nem! lehetetlen az!

Gertrudis

Micsoda?

Melinda

Hogy álmos a — rabló!

Gertrudis

Esze-

veszett! megengedek. —

Melinda

Késő az immár!

Add vissza egy anyának gyermekét —

add vissza testvérnek testvéreit —
add vissza férjét e tökéletesen
megrontatott beteg lelkenek is.

Gertrudis

Szánlak.

Melinda

Köszönöm, hogyha elhihetném.

Nincs, aki szánjon — nincs, nincs, nincs. — Mi-
kifutottam a sárkány elébe, még [dön
Bánkom se jött utánam — szegény!
azt vélte tán, hogy nála nélkül is
elmenni tudnék lakadalomba. — Ó jaj!

(Fejét kezei közé szoritja)

Gertrudis (megijedve néz reá)

Ha! istenem — Melinda!

Melinda

Csak ne lennél

az, ami vagy: megátkoználak. Ó
ti a szegény Melinda jó nevével
ma egy egész familiát töröltetek
az üdvözülhetők sorából el.
Átkozza férjem azt az esküvést,
mely engemet hitvessévé teve —
átkozza a szerette gyermeket,
mert a bojóthi Melinda szülte azt —

Gertrudis (csenget)

Udvornik! A Nagyúr! —

Udvornik (bámúl)

Itthon?

Gertrudis

Siess!

Udvornik (el)

Gertrudis (szelíden)

El kell az udvarunk hagynod, Melinda.

Melinda

El, el? helyes!

Gertrudis

De minden lárma nélkül.

Melinda

Semmit se félj, hogy pompásan hagyom
el! — Gazdagon jövék abba; és
koldúsi módra költözök ki abból —

Gertrudis

Szegény Melinda!

Melinda

És te tudsz így szólani?

Gertrudis (kezét nyújtja a csókolásra)

Melinda (nem fogadja el)

El ezzel a szennyes kézzel.

Gertrudis

Melinda!

Melinda

Nem csókolom — nem is csókolhatom
azon kezet, mely útat nyithatott
lelkem kirablására. Úgyde hát
ki állhat a pestisnek ellene,
hogy el ne terjedjen?

Gertrudis

Te oktalan!

tudod, hol, és kivel beszélsz?

Melinda

Veled —

koronák bemocskolója! aki meg-
loptad királyi férjedet — kitepted
kezeből a jobbágyi szíveket —
áruba tetted a törvényt — nyomád a

nyomorúltakat — mártírrá tette az
erkölcsöt és (sirva fakad) testvéri indulatból
egy szennytelen nyoszolyának eltörése
végett, királyházban bordélyt nyitottál.

Gertrudis (az oldalajtón kikiált)

Ha! asszonyok!

Mikhál (szava kívül)

Melinda!

Melinda (térdre esik)

Istenem! — —

Ne hagyd bejönni őtet — csak ne most —
ne hagyd királyné! (Eleibe mászik)

Mind csak kérdezé
oda kinn, miért sírok s fejér hajával
törölte könnyeit, hogy nem tudá
meg tőlem azt. Ha benned emberi
ézés vagy, ne öld meg őtet ön
gyalázatoddal! (háborodva)

mondd, hogy a menyegző
két nyillövésnyi — az Bánk, és Melinda.

Gertrudis

(a bejövő asszonyokhoz — méltósággal, de mégis
valamennyire szánakozva)

Vigyétek e szegény tébúltat el!

Melinda

Mindenható, ments meg kerületétől
minden tapasztalatlan szíveket! (Mennek)

Mikhál bán

(betör — egynehány Udvarnikok visszatartják)
Gyilkoljatok meg, hogyha sirva kell az
ajtó előtt itt az igazságnak el-
aludni, amíg bébocsájtatik.

Meg kell ezennel tudnom, hogy mi lelt
Melinda —

Melinda

Félre! Félre! eresszetek!
(Kiszalad. Az asszonyok követik)

Mikhál

Hurcoljatok hát sírba engem is!

(El akar menni)

Gertrudis

Maradj! (Int az Udvarnikoknak, kik eltávoznak)
Hová ragadott indulatod?

Mikhál

Mi lelte húgomat? miért szalad
előlem el — mint atyját úgy szeret,
és mégis elfut —

Gertrudis

Nem tudod miért? (Szünet)

Tehát miért kéredzkedél be hozzám?

Mikhál

Ni, szinte elfelejtém — Istenem!
A húgom, és — ez —

Gertrudis

Ez, mi, ez?

Mikhál

Követség —

Gertrudis

Micsoda követség?

Mikhál

Ó, jaj, jaj! az eszem
mint éjtszakáim, felzavarva van
a környülállások boldogtalan
örvényin. (Hirtelen) Óráim kiszabva vannak!
Csak egy szavadba fog kerülni és az
irtóztatón megindult Sors golyóbisa

más jobb nyomon fog hengeredni el. —
Tekénts magad — tekénts országodat —
G e r t r u d i s

Miért?

M i k h á l

Hogy azt még kérdezed! — Kezem
reszketve tészem öszve.

G e r t r u d i s

Talán

miattam? — én nem reszketek.

M i k h á l

De én

országodért: te reszkess éltedért.

G e r t r u d i s

Mit? Éltemért? Tán nem vagyok királyné?

M i k h á l

Légy hát azoknak anyja is, kik engem
hozzád bocsájtottak —

G e r t r u d i s

Kik?

M i k h á l

(megütközik)

Kik? — kik a

hazaszabadító névvel bélyegezték
meg magokat.

G e r t r u d i s

Undokság!

M i k h á l

Úgy hittem ez
előtt csak egy órával én is ezt; de
kik már azóta elérték volna a
célt, várakoznak kérésemre.

G e r t r u d i s

Pártos!

M i k h á l

Az nem vagyok; mert itt nem állanék.
Ó, töltsd be kéréseket, és egytől egyig
a lábaidnál láthatod.

G e r t r u d i s

Mi kérést?

M i k h á l (letérdepel)

Nézd — így fogok beszélni. Nem vagyok
magyar, tehát nem is gondolhatod,
hogy részrehajlás vagy haszon beszél
belőlem: ó, add vissza híveidnek
azt, amit elraboltál —

G e r t r u d i s

Balgatag!

M i k h á l

A nyugalommal, békességet és
az életen való gyönyörködést —
a volt vagyont, a testi lelki meg-
elégedést, fazékok mellől a
fát, ételekből a húst és ágyokból a
szalmát —

G e r t r u d i s

Ha!

M i k h á l

Mert biz ezt raboltad el,
s od'adtad a saját hazádbeli
udvornikidnak.

G e r t r u d i s

(felkapja a levelet — erősen megnézvén Mikhált —
ismét visszaveti. Csendesebben)

Állj fel és beszélj,
mint ember emberhez.

M i k h á l (feláll)

De jobban is

megmondhatom: Te ok nélkül bocsájtád
el hivataljaikból a magyar
alattvalóidat s tiéidet tevéd
helyekbe — és lerontatád az ősi
szép várakat s od'adtad a tulajdon
felekezetednek.

Gertrudis (szünet után fél-utálattal)

Ó, nem esméred
te a magyart még!

Mik h á l

Sőt igen: sem a meg-
bántást, sem a jótéteményt soha
el nem felejtí a magyar — de főkép
felekezetednek.

Gertrudis (fellobban)

Ősz ember, kik a
békételenkedők?

Mik h á l

Meg akarsz ijeszteni —
pedig tekéntesz ősz hajszálaimra.

Gertrudis

S ha arra én tekéntni nem fogok? —

Mik h á l (megdöbben)

Úgy — elbeszélem, mért őszült meg így:
Itt van az előljáró beszéd —

(Áradó könnyeit törölgeti)

No már

jó éjtszakát szívem vég nyúgodalma! —
Nem hinni látszol s tántoríthatatlan
megállni, mint minden kevély eszű.

Gertrudis

Úgy?

Mik h á l

Ez lopá el tőlünk mindenünket.

Nem volt utólsó a bojóthi faj
spanyol hazámban és pajzsunkon a
taréjos egyfejű sast esmeré
régől sok ellenség. Már férjfiak
valánk öcsémmel, amidőn anyánknak
születtetett ez a Melinda. Szép
volt, mint az Erkölc. Akkor szült nekem
is egy fiat feleségem, — Ó ti szép
napok! ti édes éjtszakák!!! — Ehol
jövének egyszer a M o h á d i k, és
a maurusok hatalma a spanyol
földön megént egészen eltenyészett.
Minden csak azt kiáltá: „a Mohádik! — —
„Nem messze vannak a Mohádik!“ — Én
szunnyadtam és — de hátha csak mese?
mondá az én nehezen hívő öcsém.
Így egyszer egy boldogtalan éjtszaka
elvette mindenünket — nemzetünket —
barátjainkat — ő s Bojóthot és — (elfojtódik)
egyetlenegy fiamat, reményemet,
lelkemnek egy gyönyörűségét, virágzó
ifjú korában. Boldogok szülőink,
kik már előre elköltöztek! — A
hajam kitépve futottam a halál
elől, mivel Simon megölt fiamnak a
testével oldalam mellett futott.
Nem akarta eltemetni; mert soha
sem hitte, hogy megholt; de ah! midőn
Melinda elfáradván, jajgatott
a test felett — midőn erőtlennül
én ott feküdtem és ő gödröt ásott —
G e r t r u d i s
Ember! ledőlsz — erősödj!

M i k h á l

Majd — igen.

(Tenyerével mázolgatván legörgő könnyeit)
Fájdalma meghaladta a saját
fájdalmamat — kezével véste a
sírt, mintha csak maga akart volna abba
belé feküdni. Így találta ott
bennünket egy magyar, ki E l m e r i k
királynak a spanyol C o n s t a n t i á t
vivő követségéhez tartozott —
K u n r á d, a Nagyúrnak édesapja.
Alig tudák Simont felvonni onnét —
fájdalma meghaladta a saját
fájdalmamat! s én azt mostan neki
háláadatlansággal —

G e r t r u d i s

(belevág szavába)

Egyike

a pártosoknak!

M i k h á l

Hát ki mondta azt? — —

Szegény öcsém! én voltam árulód! —

G e r t r u d i s

Fedezd fel őket!

M i k h á l

Hallgatásra tettem

le esküvésemet.

G e r t r u d i s

Hát még is egy

az öszveesküdtek közül — ?

M i k h á l

Fiam

sírfára esküszöm, hogy nem vagyok.
De ők mohón kívántak bánni a

dologgal és — Melinda volt eszemben —
kértem, hogy addig csak halasztanak,
míg nem beszélnek veled: hanem
meg kelle esküdnöm, hogy egyikét
sem árulom közülök el —

Gertrudis

Oktalan!

Első hited mindég királyodé.

Udvornik! (Udvornik belép)

Őrizetet! Tüstént Simon

bán elfogattasson.

(Udvornik, megszólítván őrzőket, elsiet)

Mikhál

Ha meg találják

ezt látni —

Gertrudis

Lássák és irtózzanak —

Gertrudis ingadozhatatlan áll.

Vigyétek!

Mikhál

Engem? Asszony!

Gertrudis

Esztelen!

Nem fogsz talán csak átkozódní, hogy
az életemet kívánom őrzeni?

Őcséd kivallja majd, (gúnyolva) mivelhogy ő
nem esküdött meg. Ó így megcsalatra
saját teremtményemtől — a magyar
se tette volna ezt. Vigyétek!

Mikhál

(néhányszor előrevont hajfűrtjét nézvén;
visszaveti)

Ősz

fejem! ily gyalázat — ó Simon!

Gertrudis

Hisz ötet

átkozhatod —

M i k h á l (magát rendbe szedvén)

Fiamnak sirja mellett

fájdalma meghaladta a saját

fájdalmamat. Jó éjtszakát! te nagy

sorsodban elvakúlt kevély eszű,

reszkess szerencséd-től — jó éjtszakát!

(Az őrizet közt ellézeng)

G e r t r u d i s (merően néz utána)

Reszkessek a szerencséd-től? miért?

Gertrudis a s z e r e n c s é t ő l legyen

reszketni kénytelen — ?

U d v o r n i k (bejön)

A Nagyúr.

G e r t r u d i s (döbög)

Ne még — ! —

Jöjjön.

U d v o r n i k (el.)

G e r t r u d i s

Szerencséd-től — — ? (Kinéz az ablakon)

Vitézi módra méssz

le szép nap! Ah, hogy ily halál? Eredj,

eredj: utól nem érlek — én csak asszony

Vagyok.

B á n k (bélép morogva)

Helyessen, Istenemre, az!

Itt van Melinda, azt mondád Tiborc?

G e r t r u d i s (remegve néz a földre)

Bánk, a Nagyúr?

B á n k

Parancsolt a királyném. —
G e r t r u d i s

Én-é?

B á n k

Igen. —

G e r t r u d i s
Vagy úgy! — igen. —
B á n k

Parancsolj!

G e r t r u d i s

A hitvesed —

B á n k
Miféle hitvesem!
G e r t r u d i s

Nagyúr!

B á n k
Való, hogy én házas vagyok:
de hitvesem nincsen —

G e r t r u d i s
(egy ideig nézi, végre elsiet)

B á n k (kardját félig kirántva)
Jó angyalod
susogta ezt neked! — Tiborc! Tiborc!

T i b o r c

(ki Bánk bánnal jött és leghátul maradván, csak egy szegletben vonja meg magát s kucsmáját gyömöri.)
Uram! iszonyú ezen hideg magad-
viselete!

B á n k

Nagyravágyás, büszkeség,
kecsegtetés, hízelkedés, csupán

csak csillogó fények; s hogy mégis az
asszonyt becsalhatják a bűn fenék
nélkül való mocsáriba — — !

Lelkemre mondom, a nevelésnek egy
jó magva sem marad szivekbe meg,
mivelhogy a növésekkor tüzellő
indulatoknak pestises szele
kifújja mind. Szegény, szegény! de szánni
méltó teremtmények! hisz esmérem
én gyengeségteket: de hogy ily nagyon
ki légyen a romlandóságnak az
tétetve, nem hittem még soha. — —
Előttem, esküszöm, szentebbek is
lesztek ti, mint egy jó fiúnak a
szülőitől maradt ereklye. A
lehelletem fogom mérsékleni,
nehogy törékeny erkölcstök virágít
lelökje. Asszony! asszony! asszony! — — És
ők ezt tudák! ezt ők is jól tudák!
Még is vasas marokkal körmölének a pók-
hálóba. — Meg fogok tán nem sokára
nektek fizetni, jó név gyilkolói!
Egész szegény nemzetségem megölt
nevébe kívánok majd számadást.
Ó, semmi sincsen oly gyalázatos,
mint visszaélni az asszonyi gyengeséggel!
Az alkotónak szentségébe be-
törés ez — és kigúnyolása, hogy
a legcsekélyebb férgcecskének is
teremte oltalom-fegyvert, csupán
az asszonyállatról felejtkezett el.

T i b o r c (a szuglyában térdre esik)

Uram, bocsásd meg, mert nem tudja, mit
beszél! Tudod, hogy ájtatos vala

mindég: ha tán asszonyt nem esmert volna,
ő angyal is lett volna földeden! [úgy

Gertrudis jön Melindával

Itt van.

Bánk (elfásúlva)

Melinda!

Melinda

Kösd be a fejem

Bánk! (felkiáltva) Gyermekem!

Gertrudis

Nagyúr! add vissza azt

anyjának —

Bánk

Anyjának?

Melinda

Hol van Soma?

Bánk

Biztos helyen.

Melinda

Megölted?

Gertrudis

Istenem!

Bánk (eliszonyodva)

Hiénaszívét vélni egy atyában?!

(Hirtelen kimutat az ablakon)

Látjátok azt az ősz embert?

Gertrudis

Ha! (Elfordúl)

Melinda

Bátyám! —

Bánk

Tömlöcbe vettetik.

Melinda

Kezénél a fiam —

B á n k

Ott, ott. Az elhanyagló nap nem ád
oly tiszteletre méltó fényt maga
körüli, mikép ezen öreg fejér
hajfürtjein sűgárol. Ó királyné,
tekénts ki, kérlek! nézd hogyan dűcűg!
Csak egy tekéntetet! Így megy egy király,
ki elvetette a királyi pálcát,
mivelhogy azt becsűbe nyomorűltnak
találta. (Szemeit tűrli) Mikhál, látod e vizet?!

G e r t r u d i s (bosszűs elkeseredűssel)

Távozzatok!

B á n k

Jobbágyaid vagyunk.

(Meghajtván magát, elindűlnak)

G e r t r u d i s (Bánkhoz)

Maradj te!

B á n k (falhoz tántorodva)

Vége! vége már neki!

Tiborc! vezesd hát asszonyod. Soká
nem kések én is — úgy-é jó királyném? —
Menj, menj Melinda, ezen becsűletes
paraszttal és ne szégyeld el magad —
ű Jáderánál egykor igen sokat
tett — menj csak! a nap elnyűgtával az
űrvendezűk is elnyűgodnak.

M e l i n d a

(ki űrzűketlenül állván, mejjén levű pántlikáját tűpe-
geti, végre leveti a földre)

E l-

hervadnak a menyegzűben — kiholt az
atyaátok — ő Bánk, látlak-é megént?

B á n k (szorűlva)

Megént.

M e-

M e l i n d a

Igen — megént! mély síromon
túl a halál szép halvány angyala
meg fog mutatni megént.

(Gertrudishoz féleszelősködéssel)

Nevetsz te kis
ártatlan? ó vedd el koszorúdat! az
öröm csak egy pillanatnak szülöttje
s anyjával együtt meghal. Élj! az isten
bocsássa meg, mit olly istentelen
cselekedtetek velem. Nem volt ital
méreg, de elszáritá lelkemet. — —
Bánk jójj hamar!

B á n k (öleli)

Köszönts helyettem ősi
váram — vezessen békével szerelmem!
Siess Tiborc!

M e l i n d a (rebegve ténfereg kifelé)

Bánk jójj hamar! csak egy-
két nyíllövésnyi — jójj hamar.

T i b o r c

(elvezetvén, az égre tekint)

Hamar!

G e r t r u d i s (szünet után)

Bánk itt maradt?

B á n k

Igen.

G e r t r u d i s

A megsértetett vagy a
sértő?

B á n k

Igen vagy nem, csak egyre megy.

Gertrudis

Adj számot —

Bánk

Én?

Gertrudis

Te mint egy éjjeli
tolvaj jövől foglalatosságaidból
az udvarunkba vissza. Illik ez?

Bánk

Nem.

Gertrudis

Te rangodat, sőt önnön rangomat
megmocskolád — hát ez illik-e? —

Bánk

Nem.

Gertrudis

Leventa! egy ártatlanságot el-
zárván, gyalázatba kevertél — becsület
é ez?

Bánk

Nem. Ó az én becsületem

Melinda elbúcsúzásával el-
búcsúza; Mihál bánnal és fiammal
elzárattott: ha még mi megmaradt,
ezernyi sok szegény között hazámban
felosztva van — minek az is!

Gertrudis (méltósággal)

De türtesd

magad! —

Bánk

A becsületes kinoztatik,
megostoroztatik, kipörkölik
szemeit s midőn minden kitelhető
csapást kiállt, akkor török kerékbe;

és így, ha későn is, megismeri,
hogy ugyan becsületest kell játszani,
de valóba lenni mégis oktalanság.
Minő dicső ellenben becstelennek
a sorsa, csakhogy tudja a közönség
jó véleményét meghódítani:
akkoron azomba, hogy a becsület ál-
orcája mellett büntetetlen el-
követhet undokságokat, vakon
a hír legemberebbnek szenteli —
fő-hívatalra lép; ottan rabol
mindent el a szegény bahóktól, ahol
akarja; minden emberek vele
ohajtnak egybeköttetésbe lenni;
gazdag s hatalmas léte barátinak
lehet javokra; sőt a mennyet is
gyakorta úgy megnyerheti
részére, gazdagságából kitellő
több áldozattal, hogy sokkal becsesebb
lesz még előtte, mint a szegény
becsületest, ki semmit sem tud adni.

Gertrudis

Istentelen! távozz!

Bánk

(közelébb lép)

Nem. Avagy azt

hiszed, hogy nem maradtam volna itt
parancsolásod nélkül? meglehet — (magában)
tán nem maradtam volna még is itt! — [kell!
Nagyasszonyom! Melinda helyett köszönni

Gertrudis

Jobbágy!

Bánk

Nem úgy van, asszonyom! — Én urad

s bírád vagyok; míg a király oda
lészen, királyod is vagyok —

Gertrudis (a csengetyűhöz akar nyúlni)

Bánk (elkapja s zsebébe teszi)

Gertrudis

Udvor —

Bánk (kardját félig kirántva)

Egy

szót! Ül le! — hasztalan kiáltsz te most,
mert nem szabad bejönni senkinek
is; úgy parancsolá Bánk bán, Magyar-
ország királya.

Gertrudis

Bánk!

Bánk

Bejártam az

országot és mindenfelé csak az
elbúsulást találtam. Udvarod
átkozza minden és hazádfiit. —
Szerette jó királyunk, Endre! hogy
fogod találni népedet? Polyák-
országot elnyered s tán a magyart
veszted helyette el! — Midőn ti leg-
először asszonyom, hazánkba jöttetek,
a békeségnek édes istene
Pannoniára monda akkoron
egy átkot, és a romlás angyala
mormogta rá az áment.

Gertrudis

Ember! azt

mondom, ne törj túl a korlátidon!

Bánk

Egy szájjal, egy lélekkel azt kiáltá
minden magyar hozzám: „Ez egynehány

„keserves esztendők alatt magyar
„törvényeink magyar hazánkon úgy
„fityegnek, amiképen egy pelengér-
„oszlopra állítottan mocskos tettinek
„táblája.“

G e r t r u d i s

Ó hazug! miért nem úgy szól
a hír tehát?

B á n k

A hír csak esztelen
kongás — ha a hordó üres, leginkább
kong; mégis — a hír a királyi szék
Fő B él je; ennek oltárára kész a
magyar lerakni mindenét: való,
hogy azt is a dicső udvornikid
emésztik el; de hangzik is az ország
négyrésze, megdicsértetésitől
a bőkezű adakozónak —

G e r t r u d i s (elbámúlván)

Talán úgy? —

B á n k

Vak voltam én is udvarodba; de
már látok. Egykor egy öreg paraszt
akadt előmbe — szárazon evé
a megpenészedett kenyért. — Igaz s hív
szolgája volt hazánknak, mondja, negyven
esztendeig: de nyugalomra ment.
Miért? Helyet kellett csinálni egy
hazádfiának — (öszvecsapja kezeit)

Istenem, Istenem!

Egy tiszteletre méltó ősz kezébe, negyven
esztendeig való szolgálatért,
száraz kenyért nyújtasz magyar hazám? —
Türt a szegény. — Végtére egy követ

hírül hozá, hogy itt mik éznek. Ál-
köntösbe visszajöttem és találtam — (nyögve)
ó többet is, mintsem reménylheték! (szünet)
Azt, büszke lélek, fel nem érted ésszel,
hogy gyermekem miért adám amaz
öregnek? Asszonyom! ha útam innen
hóhér kezébe vinne engemet? — —

G e r t r u d i s

(elsárgúlva támaszkodik az asztalra.)

B á n k

Ugyan ne gondoskodjon egy eszes
atya, gyermekéről? —

G e r t r u d i s (székébe rogyik)

Bánk! mit akarsz velem?

B á n k

Te engemet magadhoz hívatál,
szikrát okádó vérem éktelen
dühében. Itt előszobádba láttam
Mikhált gyalázatján kesergeni —
ó, egy tekéntet, melly az ördögöt
magát is arra bírta volna, hogy
egy megszorúlt szentet segíteni
siessen — Így od'adtam a fiam; mert
tudom, hogy ő előbb saját kezével
megfojtja kedves húga gyermekét,
mintsem, hogy azt csak tőle elvegyék is.

G e r t r u d i s

Itt is talán hibáztam még?

B á n k

Neked

csak egy szavadba kerülne, mégis a hit-
szegést előbbvalónak gondolád —
neked csak egy kicsiny reményt vala
szükség hazudnod — egy csekély ígéret

a zendülést elnyomhatná; de az erőszakos rimánkodás szokatlan nálad. Te híveidnek a porig alázatossakat véled, kik úgy mosolyganak, mikép parancsolod: nem látod azt, hogy többnyire a saját hasznokra egy kalitkát építettek a büszkeségeden, hízeltetéssel, hol elveszel —

Gertrudis

Ha úgy találna lenni!

Bánk

Azt képzeléd, hogy isten vagy, mivel letérdepeltek híveid, midőn a láncokat reád rakták. Magyar nem volt neked soha embered, mivel hallatlan Endre idejéig az még, hogy a teremtőjét kivéve, más előtt is térdre essen egy magyar.

Gertrudis

Ha a

királynak a hitvese nem nyer is alattvalójától becsületes magaviseletet — add meg azt, leventa, egy asszony személynek!

Bánk

Aki nem érdemes

hogy a szerette jó királyom áldott szívét kezében tartja; aki lábat ad a bujálkodónak, és tovább az áldozatra így tekint le — ő, holott nem érdemes, hogy a saruszíjját megoldja; mert kenőcsli testét lelkét —, —

Gertrudis

(megsértetett büszkeségének legnagyobb dühével felugrik)

Gonosz hazug! ki tette azt? —
Légy átkozott Melindáddal! legyen
örökre átkozott az a kölyök, kit
gyalázatomra szült Meránia!

Bánk

Melinda jó nevét te hagytad az
udvarnak a nyelvére tenni: légy most
Isten s hitesd el vélek, hogy Melinda
Bánk bánra érdemes; úgy letérdelek,
s imádlak, én, kit ők nevetnek.

Gertrudis (keserűen)

Úgy? —

Csak hadd nevéssenek; hisz a hasonló
történet életünknek azon szokott,
és kedves ízetlenkedésihez
tartozhat, amely megnevettető —
Már úgy születtetünk, mint a szegény
emberbarátink kárán tapsolók:
hiszen ha hét az útcán hétszer el-
esett, azon szint annyiszor kacagjuk
magunkat el — (komoran néz Bánkra)

s a szánás akkoron
jön csak, midőn látjuk, hogy egyike
többé felállni nem tud.

Bánk

Szörnyeteg! kész
lennél te is kacagni? —

Gertrudis (kiált)

Emberek!

O t t ó (az oldalszobából jön)

Néném! az istenért! (megijedve)

Bánk bán!

(Visszaszalad s becsapja maga után az ajtót.)

Bánk

(hasztalan igyekeztén a bezárt ajtón utána rontani)

Ha! fattyú!

Hogy e dühösség, melly a testemet
emésztí, százezer mértékbe fussa
el lelkedet! hogy a kín, a maga
egész minéműségében, csekélység
legyen tulajdon kíaidra nézve! —
Az ételednél undorodásba jőjj
és férgesedjen az italod — gyötörjön
éhséged annyira, hogy a sírból a
halottakat kívánd kirágni! El-
csúfíttatott árnyékom mindenütt
kövessen és véressen álljon ott,
ahol lefekszel, ott ahol felébredsz!
örökre átkozott légy, átkozott!
és átkozott a hely, melyben születél!

G e r t r u d i s

(Ottó megjelenésével undorodva rogyott székébe,
majd az ablakhoz szalad; végre használni akarván
az alkalmatosságot, el akar sietni; de Bánk utolsó
szavára, mint egy tigris, neki dühödve, tört kap

és Bánkba akarja ütni)

Hitvány! ne bántsod hazámat!

Bánk

Én? — Kerítő!

(Megfordulván, kitekeri kezéből a gyilkot)

G e r t r u d i s (sikóltva fut az asztalig)

Bánk (utoléri és agyon szurdálja)

Sziszegj — sziszegj, kígyó! te itt maradtál!

G e r t r u d i s (lerogy)

Ah!

B á n k

(merően áll, reszketve egyenesíti ki ujjait — a törkiesik kezéből, melynek zördülésére felijed)

Vége! volt — nincs; de ne tapsolj, hani! — reszket a bosszúálló — [zám —

(Kívül zörgés s több kiáltás)

Hamar!

B á n k (megijedve néz az ablak felé ki)

Örvendj becsületem, lemosta mocskod a vérkeresztség — ó, Melinda! — ki! ki! a tető mindjárt reám szakad. (Elváncorog)

G e r t r u d i s (fel akarna emelkedni)

Meghalni — nem királyi széken — ah!

M y s k a b á n (még kívül kiált)

Mentsd meg magad királyné! Pártütés! Ezt mondta a haldokló. (Bejön) Istenem késő!

G e r t r u d i s

Nem érdemeltem. — Gyermek — hol vannak a gyermekeim? — még ne is láthassam őket? — Endre — gyermekek —

M y s k a

(kezei közé szoritott süvegét ég felé emelvén)

Uram teremtőm! hallatlan Magyarországnban illy eset!

G e r t r u d i s

Ottó! (Kívül lárma, verekedés)

M y s k a

Zendülés!

O t t ó (berohan)

Gertrudis — oltalmaz, megölnek! Ó jaj!
(Ordítva rogy melléje, mikor meglátja)

Gertrudis!

G e r t r u d i s

(elfordított ábrázatját a földhöz nyomja)

Ottó! Ottó! — gyilkosom!

M y s k a

Ottó?

O t t ó

Nem az! nem az!

M y s k a

Nagy királyné!

így kell kimúlnod —?

G e r t r u d i s

Így ártatlanul . . .

(Meghal)

P e t u r B á n

(kivül)

Az egész nemzet kiirtsátok!

M y s k a

Mit? az

egész nemzet? hol vannak a király-
fiak? — Velem légy istenem! — segits! —
Azoknak élni kell! — megmenteni —
meg kell, kik egykor még királyai
lesznek fiamnak, unokáimnak is! (Elsiet)

O t t ó

Vígy el magaddal, Gertrúd! Bíberách!

Mért nem követtelek? —

(El akar szaladni; de szembe jönnek Petur bán, Si-
mon bán, békételenek)

P e t u r

Megállj —!

O t t ó (visszaszalad s Gertrudisra borúl)

Segíts!

S i m o n

Én nem megyek tovább! hol van Melinda?

P e t u r (erősen fújva, néz Gertrudisra)

Elég is. Itt hever már; s a dühös
tenger magát örömmel engedi

egy kis gödörbe elszorítani,
csak ottan is zúzhassa a hajókat.

(Ottót megragadván felrántja s egy békételenhez
lódítja)

Fel innen, ördög! úgy is számtalanszor
térdeple sírva itt az emberi

szerepet; de senki sem nyitott neki
ajtót — keresztények valának ők,

kik csak tanúságul szemléltek az
imádatott keresztre; látni — hogy

ők is mikép feszegethessék az embert,
először elrabolván mindenét.

(Kivül kürtölés, lárma)

S i m o n

Mi az?

S o l o m m e s t e r (kivül)

Ti csillapítsátok!

O t t ó (kiáltva)

Szabadság!

P e t u r

Kínokra hurcoljátok!

O t t ó (kétségbe esve, midőn vinni akarják)

Ó, hogy olly

irtóztató legyen majd sorsotok

egykor — legyen bár akkor amikor —

hogy a meráni csontokat siratva
a földből is kaparjátok ki, s mint-
megannyi szent ereklyét légyetek
imádni kénytelenek — s hogy minden el-
szánt törekedésetek önvédelmetekre
olyan siker nélkül való legyen,
mint kínozásom után esenkedésetek.

(A Bánk által elejtett tört felkapja s magába akarja
ütöni)

P e t u r (elkapván tőle, kiteként)
Vágjátok öszve! — — A királyi nép!

S o l o m (berohan katonákkal)
Alattomos királyi gyilkosok! (Viaskodás)

P e t u r
Hazudsz, hazudsz, istentelen gyerek!
Sohasem alattomos a magyar.

O t t ó

Szabadság!
Gertrudis engedj meg — hisz' elűz! Magyar-
ország! (Elszalad)

P e t u r (kivágván magát, kiált a társainak)
Kövessetek!
S o l o m (dühösen utána fut, kiáltván a katonáknak)
Kövessetek!!!

Ö t ö d i k s z a k a s z

(A királyi nagy palota, melyből hátúl középen egy nagy bolthajtás egy másik szálára vezet, mely eleintén földig érő fekete kárpittal el van fedve.)

U d v o r n i k o k, n é p, majd a K i r á l y több
Z á s z l ó s u r a k k a l, I z i d ó r a, asszonyok.

(Mind gyászban)

U d v o r n i k

A népet immár tartóztatni nem lehet a halottnézéstől. A király, azt mondják, hogy a lováról is lefordúlt — de sérelem nélkül mégis. Egyéb-aránt, barátim, a vén M y s k a b á n legtöbbre ment; mert elnyeré Zalában Z e l e l g e h jószágot, fiastol együtt. Hm! mintha más szintűgy megmenteni nem tudta volna a királyfiakat.

(Kivül lassu zúggás hallik: a király! a király! a bolthajtás kárpitjai kétfelé nyílnak, melyeket végig két udvornikok tartanak. Látszik miképen G e r t r u d i s királyi pompával nagy emeleten egy koporsóban fekszik. Mellette az epekedő I z i d ó r a a k i r á l y f i a k k a l. Az emelet lépcsőin körül az udvari asszonyok. A király az emeleten állván, egy ideig csendes magaalávetésével a sorsnak, összeve-
kócsolva kezét, néz a halottra.)

U d v o r n i k (lassan a többiekhez)

Szánom szegény királyunkat —

Király (meghallja: Egy nehéz sohajtással magát hidegségre erőlteti. Már lejött a lépcsőkön, midőn gyermekeit utána indulni észreveszi. Szivrehatólag öleli egybe mind a hármat)

I z i d ó r a

Csak azt

tudnám, ki volt azon gonosztevő! Ó mert kész lehetnék e fájdalmaimban öngyilkosommá lenni! — Ah igaz, hogy a királyné kedves nem vala; de ezt ugyan mégis nem érdemelte!

Király (ki azalatt gyermekeit magától elhárítván, azok Izidórához visszamentek, most elfogódva kijön előre. Néhány zászlós urak követik)

U d v o r n i k (magok közt)

Sír a király.

Király (hirtelen közikbe teként)

Ki mondta azt? — Nem úgy van.

Csak viz — (tenyerével eltakarja)

U d v o r n i k (tartózkodva közelét hozzá)

Királyom, mért takartad el?

Király

Mert nem szabad.

U d v o r n i k

Dehogy nem!

Király

Én király

vagyok.

U d v o r n i k o k

De ember is —

Király

Érzem. — Egy királynak

kell látni minden könnyeket: magának könnyezni nem szabad.

U d v o r n i k

Ne kéne bár!

K i r á l y

Ő Isten. Istenit kívánva néz
reája minden. Éppen akkor sírhat egy
szegény, midőn királya; s a király
nem látja azt meg a könnyek miatt, —
Gertrudis! így kellett találni meg!
(Székbe váncorog s lebókol)

S o l o m m e s t e r

(bejön, mélyen meghajtván magát, egy véres kardot
tesz a király lábaihoz.)

Engesztelődjél sorsoddal királyom!
Elérte bosszúálló fegyvered
karom által a gyilkost.

K i r á l y

Ifjú vitéz!

I z i d ó r a (égre vetett szemekkel)

Ó nyujts borostyánt bosszúlónk fejére!

S o l o m

Királyom ezt parancsolá; siessek
előre, mint győzdelmes érkezése hír-
mondója. Tűzben s vérben leltem itt
mindent. Atyám is a királyfiakkal
futott előmbe: alig küldhettem el
egy biztos ember által őket. Az
apám kiáltá vissza még: „megölték
„Nagyasszonyunkat, és ártatlanúl.“
Tüstént rohantam fel s a gyilkos Ottó
hercegre mondta éppen a halált.

K i r á l y

Ottó! tehát még ő is?

S o l o m

S o l o m

Elfutott;

de nem tudom hová. A zenditők
kitörtek. Én a nyomokba voltam a
legényeimmel és körülvevék egy
házat — meg is jutalmazám: azon
vason Petur bán vére gőzölög.

K i r á l y

Petur?

U d v a r n i k o k

(lassú zúggással viszonozzák)

Petur.

S o l o m

Királynénk asztalán ezen
levelet találtam, hogy jövék.

K i r á l y (mohón elkapja a levelet, de halkkal adja
azt egyik Zászlós urnak)

Z á s z l ó s ú r (olvassa)

„Glogonca:

„1213. Kilencedik hava 20-án, mint Sz.-Lestár
[napján.

„Áldás s szerencse néked nagy királyné!

„Országod alsó részei nem sokára

„inkább mutatnak egy kovácműhelyt,

„hol vízre lesz csak szükség a tüzet

„öntözni, melyben most a kardokat

„edzik. Nagyasszonyom! vegyen Kegyelmed

„kormányzásban más szabásokat —

„itt pártütéstől félhetünk. — Igaz

„ember tanácsol —

P o n t i o d i C u r c e,

„Templomvitézitek nagymestere s

„jóvoltotokból itt az illirok között

„királyi helytartótok.“

* (130) *

Király

Úgy van!

Zászlósúr

Mi van úgy, királyom?

Király

Ő hibás; hiszen
máskép nem ölte volna meg magyar.

Solom

Az istenemre, akit imádok; ősz
atyám fejére esküszöm — magyarról
el nem hiszem; mert az előbb a világ
láttára tenné, mint alattomossan.

Király

Remény! remény! becsületes hazug,
mely egy ígéretet sem teljesít,
és végre gúnyolódva hagysz el ott,
ahol csak egy két könnyet tudhatunk
hullatni éktelen kárunkon. —

Solom

Engedj!

(Elsiet, majd bevezeti Simon bánt)

Solom

Ez itt az öszveesküdtek közül
egy. — Lásd, mitevő léssz.

(Hátra áll)

Király

Háláadatlan.

Simon

(kard nélkül szomorúan)

De hátha még is —

Király

Látod ott!

Simon

(megilletődve néz a halottra, azután fejével int)

Igen.

Király

Minden tökéletességgel ruházta
fel őtet a természet — benne csak
a halhatatlanság hibája: itt
kétségbe lévén, azt irigyelétek.

Simon

Mi? Uram király!

Zászlósúr

Petur.

Simon

Petur? esküszöm,
hogy nem Petur bán ölte meg a királynét.

Zászlósúr

Pártos!

Simon

Talán az sem vagyok —

Zászlósúr

Miért

vagy elfogatva? —

Simon

Az való! de én
csak a folyó szerént úsztam. Petur bán
gyűlölte a királynét, s mégis, a-
midőn öreg bátyám rimánkodék,
hogy váraкоzzanak csak addig, amíg
ő a királynéval beszélzene —
megtette még azt is Petur; de egy
kevés időre Mikhált láttuk a
tömlöcbe késértetni — melyre az
egész gyülekezet öszveháborodva
rontott ki s megszabadítá.

* (132) *

Király

S a királynét?

Simon

Már halva leltük —

Király

És Ottó?

Simon

Petur bán

halált kiálta a fejére. Ez ifjú vitéz betört ránk akkor és megmentette. — Majd Peturtól elszakadtam. — Mentemben egy fedél alatt nyögést hallottam: éppen az volt ez, kinél Nagyasszonyunk (mint e polgár maga vallá ki) hét ezer márk aranyat el-tett bérbe. Ottó ezt erőszakosan ragadta tőle el; magát pediglen egy halált-hozott sebbel jutalmazá.

Király

Gertrudis! — Ottó —

Simon

Hogy Peturt veszély

közt lenni hallám, védelmére mentem;

és e vitéz ifjú ott elfogott — —

Király

Háláadatlanok! ne szóljatok!

Miért akartok már megfosztani a holtakért való bánattól is? — vigyétek el!

Mikhál bán a kis Somával jön.

Mikhál

Király — — Uram — —

Király

Te is?

Mikhál

A jó nevében öszverontatott
őszénvagyok. Hogy ezt megkelle érnem! — —
Ha egykor ősz hajad leszen, fogod
érezni, hogy minő keserves annak
megmocskolása. — A Mohádik el-
vették szerencsém, nyugalmam, fiam, —
azt, gondolám, hogy mindenem: nem! én
még nem valék szegény, Gertrudis azzá
tett.

Király

Mit beszélsz?

Mikhál

Késő vénség fehérlik
fejemen — mocskok nem volt rajtam soha
más, mint kiontott vére a haza
és szent igazság ellenséginek;
most mint közönséges tolvaj vitettem
tömlöcbe és a külső nemzetet
anélkül is megútált nép szeméttel
dobála. Ezt Gertrudisod tevé,
mert nem akarám testvéreimet megölni.

Simon

Érettem ennyit —

Mikhál (elragadtatva)

Fiamért annyit! ó

Simon hogyan felejthetném el azt? (Öleli)

Király (magába küszködve)

Útálatos beszédek! lopjatok
csak a szememből minden könnyeket
ki, mellyek oly édesen törlik a
fájdalmamat szívemből el. Miért

kell félelemnek a bánat helyére
érkezni? meg volnék rabolva? meg?
Ó félre, félre! a nyájas halott,
mely fekszik oly víg ábrázattal ott
nem törhetné ki azt a támaszot,
melyhez királya úgy ragaszkodott.
Vigyétek el! vigyétek el! hazudnak!

M i k h á l

Igen! megyünk. — Állandóság, öcsém,
nincs e világon. Átok fekszik a
Bojóthi Mortundorf fajon! — Minek-
előtte mennénk: király! ne ez.

(Somát elébe vezeti)

Melinda gyermeke. Atyja adá ide;
csak Endre az, kinek kezére bízni
bátorkodok. (Megöleli a gyermeket)

Ha az anyád kérdezi,
hogyan hol vagyon Mikhál? mondd meg, hogy ő
Simonnal elment számkivetésbe. Élj!

(El akarnak)

B á n k b á n (egész elszánással belép)
Hová? (meglátva Somát, a király mellől elkapja)

Szerencsétlen, mi vitt ide?

U d v o r n i k o k

(dömmögik)

Bánk!

B á n k

Gyermekeim! szerette gyermekeim!

(Körülnézi magát)

Mi bennem ilyen bámulásra méltó?
Zavart eszem? nem. Borzadó hajam?
Király! Magyarország! jól emlékezem,

hogy atyja vétke végett egykor a
kis Béla elvesztette két szemét —

M i k h á l

(hirtelen magához kapván Somát, mind a két kezé-
vel elébe szorítja)

Gyermek! (Mind zúggnak)

B á n k

Király! Gertrudisod koporsó-
aljára vágom a hatalom jelét —

(nyakláncát odaveti)

ott van. Vereslik is még vére rajta.

(Nagy zúgás van)

I z i d ó r a

(bosszút szomjúhozásának elaludt reményével a
testre hanyatlik)

Ó!

K i r á l y

(elfedett ábrázattal az asztalra borúl s onnét egy ne-
héz sohajtással székébe sikamlik)

B á n k

Vége. — !! —

M i k h á l

Meg van a bojóthi faj
átkozva — eltört végistápjá is!

B á n k

Szükségtelen beszélni tetteit:
felért az égre a sanyargatott
nép jajgatása s el kellett neki
akármiképp is esni, hogy hazánk
ne essen el polgári háborúban.

K i r á l y

Polgári háborúban! —

B á n k

Zendülés

lappangva mindenütt, s csak ő vala
a gyűlöletnek tárgya; a legelső
magyar, ki a hazáját kedveli,
megtette volna rajta áldozatját.

Király

Magyar?

Bánk

Vagy azt hiszed, hogy az engedi,
mint egy kifestett kép, magát néhány
szoros vonás közé szorítani?

Nagy volt az a hatalom, melyet kezembe
tettél le. Itt döngött markomban egy
ország felébe mért ménköcsomó;
s még is kezét csókoltam volna a
gyilkosnak, aki véremet megölte,
csak azért, mivelhogy gyűrűjére egy
rangbéli címer volt felmetszve?

Király

Gyilkos?

Bánk

Az. Több. Ha tízszer, harmincszor megölt,
ha kincsemet rabolta el, ha széjjel-
szaggatta gyermekimet, feleségemet —
még tán megengedhettem volna; de
ő jó nevét ölé meg nemzetemnek
rút öccse által s a feláldozott
becsületet kiúzta udvarából.

Király

Hallgass! (Magába küszködve)

Ez a győzedelmi pompa, mely
Galíciából jöttömet fogadja?
Reszketni kell Endrének hitvese
holtteste mellett ön magyarjítól!
Gertrúdis, ennyit érdemeltem én,

hogy győzedelmes jöttöm innepén
romlásodat könnyeznem sem lehet!? — —

(Nagyon)

Vigyétek el, míg el nem érkezik
bírája!

B á n k

Az te nem lehetsz, szerette
királyom! Á r p á d és B o r vére közt
folyó dologban bíró csak Magyar-
ország lehet. Jobban be van neved
mocskolva, mint az enyém. (Kimutat az ablakon)

Nézd azt! amott

hurcoltatik Petur bán és egész
háznépe lófarkon. S azt kurjogatják,
hogy: éljen a király!

K i r á l y

(azablakhoz akar, de véletlen Solomon akadnak meg
szemei)

S o l o m

Uram király!

ezt, istenemre mondom, nem tevém. (Elsiet)

B á n k

Azok tevék ezt, akiket te külső
földekről országodba csődítél.
Mint pártosok feje és Nagyasszonyunk
gyilkosa úgy ölettetett le, és
midőn alig mozogva ott hevert,
házára törtek ismét és nevedben
a gyilkolásért e bosszút veszik:
holott csak én öltem meg a királynét!

K i r á l y (maga eleibe néz)

Még azt akarják, hogy kivessem itt
a kedvesért való fájdalمامat
szivemből és egy pártoson kesergjek! —

B á n k

Midőn te bátyád, Elmerik király
ellen kikelvén, K h e e n e várban el-
zárattatál; jut-é eszedbe még,
mit szenvedett ő érted? és ezen
egész az örülésig téged kedvelő
ember hideg gyanúból veszi el
irtóztatólag éltét s házanépét:
pedig én, csak én öltem meg a királynét!

Solom (visszajön)

Késő! kiszenvedett már — gyermekit
kérdzte. Egy átkot nyögött ki még
Nagyasszonyunkra és az alattomos
gyilkosra; téged áldott csak királyom
és a hazát — nem hallá többet egy
szavunkat is — lelkét kiadta ott.

K i r á l y

Tépjétek el csak mind mellőlem azt,
amelyhez a sors édesen ragaszt —
tépjetek! én is embernek születtem.

B á n k

Petur engem átkozott alattomos
gyilkosnak —

M i k h á l

És a nagyasszonyt.

S i m o n (magába felsohajtva)

Petur! —

K i r á l y

Nincs senki a jelenvaló leventák
közül, ki e szennyet nagyasszonyán
nem undorodna hagyni! senki sincs?

M i n d (gondolkodva szegezük le szemeket)

B á n k

Petur engem átkozott alattomos
gyilkosnak — ámde őt is átkozá!

K i r á l y

Nincs senki a jelenvaló leventák
közül, midőn Á r p á d s B o r vére közt
folyó dologban bíró csak Magyar-
ország lehet? hiszen úgy szerettelek
titeket szünetlen, mint szintén magam.
Minden javam tinektek engedém,
királyi székem koldússá tevém —
azt hittem: a jobbágnak csak legyen;
úgy addig a király se lesz szegény!
Szegény, szegény király! be megcsalatkozál,
(Könnyes szemekkel elfordúl)

I z i d ó r a (sirva fakad s kitakarja Gertrudist)
Nézzétek e halottnak arculatját:
hol itten egy hamis vonás? hol itten
a gyáva lelkiesméret nyoma?
Ezen szelid arcával hagyja el
az öszvebékült ellenségeket
a békitő vitéz — ezen mosolygó
vidám ajakkal vál el egy szarándok
a jóltevőtől s ezen vonással
megy vissza egy eltévelyedettnek a
vezére kedves kunyhójába — s egy
se volna?

K i r á l y (magában)

Nincs, egy sincs. Jobban remeg
előtte minden, mint előttem. — Endre!
te gyenge Endre! (Egy kardot kap)

Magyarok! Második

Endrét tehát lássátok vívni meg-
holt hitvesének jónevére. (Bánkhoz) Állj ki!

B á n k

Királyom! én veled nem harcolok!
Szent vagy te én előttem — Istenem
s hazám után a legszentebb.

(Kardját leoldván, elébe teszi)

Megölhetsz.

S o l o m

(tisztelettel előlép)

Tehát velem.

K i r á l y

Fiam!

I z i d ó r a

segítsd vitézedet,

elköltözött! —

B á n k

(merőn nézi)

Kedves fiú, miért

akarod fejed bezúzni egy gonosz
asszony miatt? Szánd e tüzet hazánknek.
Kétségbe kéne esnem, hogyha egy
meráni asszonyért hasítanék
ilyen nemes szivet ketté. Eredj!

S o l o m

„Ártatlan“ ezt nyögé utólszor az
elhúnyt szerencsétlen, hallotta ezt ősz
atyám — az ő szavára megvívok.
Gyerünk.

B á n k

Gyerünk szegény buzgólkodó!

(kiindúlnak)

M y s k a b á n (sietve jön)

Fiam hová?

S o l o m

Megvívni a nagyúrral
Nagyasszonyunk haláláért.

M y s k a

Megállj!

az orozva-gyilkoló hát ő?

B á n k

Orozva?!

M y s k a

Igen; mivelhogy a Nagyasszonyunk
ártatlan.

K i r á l y

Az?!

M y s k a

Semmit nem is tudott

Ottónak ízetlenkedésiről.

Meghittje Biberách, ki a saját
házamban holt meg, azt vallotta. Ő
hörgése közt tevő az újjait
keresztre és lelkét kiadta e
végszóval: „Eksüzöm hogy a királyné
„ártatlan!“ — Ő mindent tudott — bizon
mindent tudott! az ördög is igazat
mondana halála óráján, bizonyyal.

S o l o m

Úgy hát átkozott legyen, ki a nemes
kardot bemártja egy alattomos
gyilkosnak a vérébe — (Félre veti)

K i r á l y

Ó igaz!

Ártatlan ő! ártatlan áldozat! —

Mindent bocsáss meg vérző szív, csak ezt
ne hagyd magadtól elrabolni.

Zászlós úr

Őrzők!

vigyétek el fiával együvé!

M i k h á l

Fiát is? ezt bocsájtani nem fogom.

Király! Király! ne hagyd el e szegény árvát: vagy aminő igaz, hogy isten van, mintsem ő az ősi szokásnak áldozatja legyen — hüvelykemet nyomom feje lágyába inkább —

K i r á l y

Nem — nem áldozott le szennyel a nap szent koronám felett. Ártatlan ő! Király! férj, és atya!

M i k h á l

Légy atyja hát e gyermeknek, király! — Magyarok! velem jön számkivetésbe és öcsémmel, e szegény kicsi — mindenét itt hagyja nektek, csak az egy életért rimáncodik.

K i r á l y

Nem a tiéd —

M i k h á l

Enyim.

Melinda s atyja bízta rám: nem is adom ki senkinek. Tűz, víz, veszély és gyilkosok közt is karomon viszem, és rongyokat és kenyért fogok neki koldúlni. Ez szegény, nem vétkezett, mint az atyja, — ezt fogom kiáltani — magyarok! nem ölte ez meg a királynét, nem pártütő ez, mint az atyja; ó, engedjete csak egy araszt helyet ez árva gyermeknek, hogy fejét

hajthassa — (zokog) kérlek adakozzatok
ezen kicsiny mártirnak — ó!

Király (mélyen gondolkodván, halkán szól)

Vigyétek

csak félre egy kissé —

Bánk

(aki mindedig oszlop módra állott, földre szegez-
zett szemekkel; most hirtelen felkapja kardját)

Ki?? mit?

Zászlósúr

Ha? kardot

emelt —

Udvornikok

Királyi-gyilkos! el vele!

(Hirtelen messziről egy pásztori síp szomorúan hal-
latszik — mind közelebb-közelebb. — Álmélkodás)

Bánk

(Elcsuklik a karja, reá támaszkodik a kardra, de az
is végre kisikamlik alóla s a földre esik; melynek
zördülésére mintegy álomból felébred)

Mikhál! Simon!

Simon

(aki földre szegezve szemeit, csak hallgatja)

Melinda éneke.

Bánk (fájdalommal)

Melinda! — Sírján ezt fújassam, így
enyelge sokszor. Ó Melinda! eltűnt
a szép idő — te fújasd síromon.

Király

Gertrudisén!

(Mintegy magát elfelejtve, siet a holttest felé; de
szemébe akad Tiborc)

---

* (144) *

T i b o r c

(ki kevéssel előbb bejött, csak a szegletbe húzza magát)

K i r á l y

Ki vagy?

B á n k (oda tekint)

Jaj! esmered te?

Nem esmerem — nem esmerem.

T i b o r c (csak ott marad)

Tiborc.

B á n k

Nem igaz. Tiborc ez nem lehet. Tiborcnak becsületesebb ábrázatja volt.

Hol van Melinda?

M i k h á l é s S i m o n (megrémülve)

Melinda?

T i b o r c

(kucsmáját rágja)

Hol?

B á n k

Hová

tetted? ki ott az, akit erre hoznak oly lassan? (Merően néz az ablakon által ki)

Ó, hogy egy zivatar le nem csavarja szemfedelét képéről! Éktelen lakossa a pokolnak, mit gyötörsz?

T i b o r c

Ha kéntelen —

B á n k

Mit? úgy? — Te sírsz? no hálá Istennek, amíg sírnak az ördögök, addig talán az emberiség örülhet! (Ki akar) (Néhány jobbágyak összekötött botokon hoznak egy betakart halottat és a szín hátúlja közepén leteszik)

B á n k

B á n k

(visszarezzén s a parasztoakat mint esmeretesekeket
merően nézi)

I z i d ó r a

(nagy várakozással egy lépcsővel lejobb jön az
emeletről)

T i b o r c (tipeg-tapog, nyögdécsel)

B á n k

(reszkető kézzel vonván le a szemfődelet — nem
hisz szemeinek és elcsukló inain erősen akar meg-
állani)

I z i d ó r a

(öröm s fájdalom közt Gertrudisra borulni visszasiét)
Melinda!

B á n k

Ó, felelj te mindenütt
jelenvaló! ki tette ezt? (Lerogyik előtte)

M i k h á l és S i m o n

Melinda!

(Oda futnak és megette térdre esvén, reáborúlnak)

K i r á l y

(ki azalatt visszament az asztalhoz)

Ki tette ezt?

T i b o r c

Azt kiabálták azok,
hogy: „Éljen Ottó — nénje bosszulója!”

K i r á l y

Ottó!

T i b o r c

„Hogy a határon várja őket
Ottó, jutalmazással.”

K i r á l y

Mindenütt

Ottó! az, akit én olyannyira

szeretni kénytelen valék — kiért
szintén alattvalóim gyűlöletit
vontam magamra — Ottó! Átkozott!
Örökre zárva lesz előtted az
országom!

B á n k

Ó, hogy néked is csak egy
volt életed, te is hogy sebhető
valál! Hol a könny, amely ennyi kárt
fel tudna olvasztani? Szaggassatok
homloktokon sebeket s vért sírjátok;
letépetett az Istennek remekje.
(Somát, ki anyja fejénél térdel, magához vonja)
Gyermek! te is sírsz? — könnyű a te könnyed,
mint egy határtalanságban repülő
porszem: te kis szegény, hiszen nem is
tudod, mitől fosztottak meg — nem. — Ó
Melinda! serkenj fel; hisz esmeréd
te Bánkodat — nem ezt akartam én —
nem ezt! — siket fül — szem homályosúl —
hasadj ki szív — (Fejét a földhöz nyomva görgeti)

S i m o n

Melinda! nincsen a
testvéreid számára egy nyögésed? —
Világot érő szép szemed berogy, —
mejjed hideg, mint a márvány — nem éleszt
többé fel egy jajszó is tégedet!

M i k h á l

És még is ez még hátra volt! Ezért
kellett kifutni a hazánkból? ezt
még hátra hagyták a Mohádik!
Miért hogy egy mennydörgés nem csapott
belé fiam gödrébe, hisz a keservek
is édesebbek otthon a hazában!

Király

Szólj!

Tiborc

Rám parancsolt, hogy vigyem haza.
Kevés idő múlván körülvevék Bánk
házát. Tüzet hánytak mindenfelé.
Nagyúr rokonjait lángok közé
szórták — alig tudám szerette asszonyom
testét kimenteni. Még élt akkor egy
kissé — csak azt mondá: Bánkomhoz, és
én eltökélém, hogy hozzá viszem,
akárhol is legyen.

Bánk (szemei előtt kapkodván)

Itt — itt — itt világ.

A könnyek eltakarják azt előlem.

Nincs a teremtésben vesztes, csak én!

Nincs árva más több, csak az én gyermekem!

Király (magába — indulatoskodik)

Nincs? — — Mostan érzi veszteségemet.

Ő boldog ember! enyhülést szerezhetsz;

szabad folyáson úszhat a dühe:

hallgatni kell nekem — király vagyok.

Fájdalminak lehetne istene;

de ember is lehet ha tetszik: én

Isten vagyok csak lenni kéntelen;

azomban ember lennem nem szabad. —

Ti, akik oly halványan állotok

körülöttem — itt, ártatlanul megölt

szerette hitvesemnek teste mellett

kérdez királyotok, hogy mit tegyen

most ő — ?

Izidóra

Igazságot az árván hagyott
királyfiak nevében.

M y s k a (halkkal)

Vannak oly

esetek, hol a kegyelem irtóztatóbb.

B á n k

Az ég siket fájdalmaimra —
vég semmiség az én ítéletem —
az Isten engem büntetésre nem
tart érdemesnek; — az angyal, mely jegyezte
botlásaimnak számát, ily következt
húzó legelső lépésemkor el-
rémült dicső helyén és félre fordult
könnyes tekintettel törölte ki
nevemet az élet könyvéből.

K i r á l y

Csak egy

szót most — mulandó egy szót: és oda
ő visszahozhatatlanúl! Megáll
egy szóra a természetnek folyása.
Atyám! halálos ágyadon nyögéd
még gyermekid fülökbe: „Legnagyobb
„fájdalmatokban is királyi széktek
„előtt jelenjen meg tekintetem,
„és intsen emberi uralkodásra.“

(Nyájasan visszafordúl; de Gertrudis látásán fel-
lobban, midőn Izidóra a lépcsőkön félig lejt, —
mintegy könyörögve a királyfiakkal)

Ottan hever meggyilkolt hitvesem,
és gyilkolója azon törvényeket
tapodta, mellyek édes tartományimat
zöldeltetik. Buzogj te meglopattatott
szív, árva gyermekid kiáltanak!
serkenj fel öszverontatott Igazság;
de én elégtételt veszek. — Vigyétek.

(Merően néz maga elébe)

T i b o r c

(Csak egy lépéssel előbbre jön s térdre esik és rémülve kiált)

Uram! beteg feleségem s éhező
öt gyermekim kínos nyögések az
Istennek irgalmáért felmenő
végső fohászkodásodat ki fogják
zavarni a mennyekből, ha megölöd
gyámoljokat.

S o l o m

(szánakozva Bánkra mutat)

Nézd, uram, e csüggedést! — Király
a büntetés már ennek irgalom.

K i r á l y

(semmire sem figyelmez)

Nincs a teremtésben vesztes csak ő —
nincs árva, úgymond, csak az ő gyermeke.
Irtóztatóan büntetted Istenem!

Jól értelek; kivetted a kezemből
palcámat; — én imádlak! Így magam
büntetni nem tudtam — (magában)

nem mertem is — —

Magyarok! előbb mintsem magyar hazánk —
előbb esett el méltán a királyné!

I z i d ó r a

(a lépcsőn hagyja a királyfiakat s Gertrudisra borúl)

Gertrudis! a gyilkos szabad!

M i k h á l

Szabad!

B á n k (alig érthetőleg)

Engedd meg illendően eltemettetnem.

S o l o m

(mély tisztelettel hajtja meg magát. Mindenik azt követi s kardjaikat a király előtt lerakják)

* (150) *

Király

Magyarok! igen jól esmérem — szeretnek,
enyimek! — Hogy ily nemes szívekkel egybe
férkezni nem tudtál, Gertrudisom!

(Fel akar sietni a holthoz; de eleibe akadván a
lépcsőkön álló gyermekei, azokhoz általölelve le-
térdepel)

V é g e

U t ó s z ó

zernyolcszázhuszonegyes kelttel, valójában az előző év őszén jelent meg először nyomtatásban a Bánkban, Pesten, Trattner János Tamás betüivel 's költségével.

Ez volt Katona József utolsó, kétségbeesett gesztusa a halhatatlanság felé, miután az 1817-iki kolozsvári drámai pályázaton még csak említésre méltónak sem találták a legnagyobb magyar drámát, — miután Bárány Boldizsár ügyvéd úr naivul „megrostálta“, miután előadását a cenzor megtiltotta, — mi más vigasztalása maradhatott a szegény „auctor“-nak, mint az a száz forint, mellyel szülővárosa megjutalmazta, „a magyar nyelv pallérozhatására törekvő dicséretes igyekezetéért,“ bár ez a kitüntetés nem annyira az írónak és munkájának, mint inkább a város derék tisztviselőjének, „vicefiscalis“ uramnak szólt azért a szép dedikációért, melyet „Szabados Kecskemét Mező Várassa' nemes Főbirája', és Tanácsához“ intézett. A drámának pedig még várnia kellett, várnia, míg 1834-ben Egressy

Gábor föl nem fedezte a szinpad számára, várnia, míg 1839-ben először adták a Nemzeti Színházban, várnia, míg az 50-es évek végén Arany János és Gyulai Pál a legkisebb részletekbe menő elemzéssel nem igazolták, hogy a legkiválóbb drámák egyike, és csak akkor tárta föl előtte az irodalomtörténet és az iskola a hivatalos elismerés kapuját. Addig pedig az író nem várhatott, Bánk bán kegyetlen vívódása, Petur komor dühe, Melinda ájult tehetetlensége, Tiborc zokogó keserve egy magányos ember szívét emésztették; az erő, melynek tömegeket, egy nemzet lelkét kellett volna hullámszába hozni, felörlődött a saját magával való meddő tusában. „Midőn én egy erkölcstelenséget utáló Feliciánust indulatjának illő polcára viszek, midőn egy Bánk bánt megölt becsületének omladékira felállítok, hogyan szedhessem én kiszabott kóttára fájdalommat? Én vagyok Bánk, én vagyok Felicián, mikép lehessek én csak tűrhető mértékben is az, ha minden harmadik felkiáltásnál e gondolat, hogy író vagyok, kiver énemből? — Ez nem história, hol az érzéketlen toll beszél, ez én magam vagyok, én a 13-ik században élő hatalmas Bánk, kinek tenyerére koronák tétettek le, én Zách Felicián, aki megfertőztetett magyar becsületeért egy királyi háznépet akar eltörölni.“ Érzitek a dübörgő szavak mögött a vérbeli művészt, aki nem írja, hanem átéli műveit, hogyan várhatott és élhetett tovább ilyen szörnyű belső feszültség-

gel? Nincs emberi szervezet, mely ezt sokáig elbírta volna, s a szív, a megviselt tragikus szív, egy hirtelen végső dobbanással fölmondta a szolgálatot, 1830 április 16-án, mielőtt még megérte volna életének negyvenedik esztendejét. S a város, a nagy magyar város, meglepedkezve egykori nagylelkűségéről, megtagadta főfiskálisától (mert erre a magasrangra vitte föl) a temetési költséget, s holmi jelentéktelen elszámolási különbségek miatt rátette kezét irásaira s apró piszkos vádakkal szentségtelenítette meg legnagyobb fia emlékét.

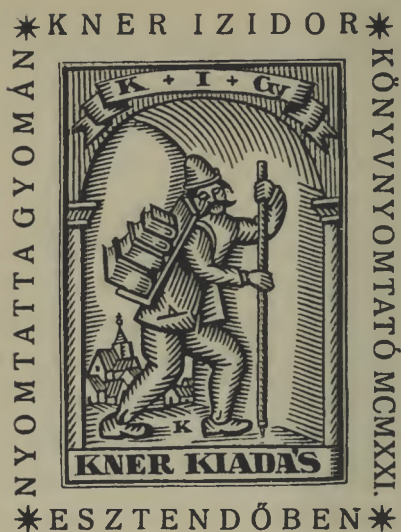
Ime a magyar író tipikus pályája! Micsoda tanulság cenzoroknak és recenzoroknak, bíráló bizottsági tagoknak és színművészeti tanácsosoknak, kik a kor, a nemzet, a faj elfogultságaitól nem látják meg a lángészt, mely „Úr idők s népek felett.“ Abban az évben, mikor a cenzor elzárta B á n k b á n elöl az utat a színpadra, aratták a legnagyobb sikereiket Kisfaludy Károly első drámái, mikről maga a szerzőjük ismerte el egy őszinte pillanatában:

Sok haza-puffogatás, ok semmi, de szörnyű,
magyarság,
Bundás indulatok: oh be t a t á r i műv ez.

Vajjon ma, mikor az akadémiai elismerés szerény fillérei megint ilyen drámákat érnek, mikben a színpadra vont ágyuk dübörgése és a kulisszák körül viharzó sansculotte tömegek üvöltései terrorizálják ki a közönség tapsait, vajjon gondol-e néha valaki Katona József és B á n k b á n -ja sorsára?

Budapest, 1921 július havában.

KIRÁLY GYÖRGY.

*
KATONA JÓZSEF
„B Á N K B Á N “
CIMŰ DRÁMÁJA A
KNER-KLASSZIKUSOK
V. KÖTETE.
MEGJELENT 1200 PÉLDÁNYBAN.
A FAMETSZÉSŰ KÖNYVDISZEKET
KOZMA LAJOS
RAJZOLTA

614732

Katona, József
Bank bán.

LæEur
K1933ba

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

